

IV. Finansal Kesim

IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

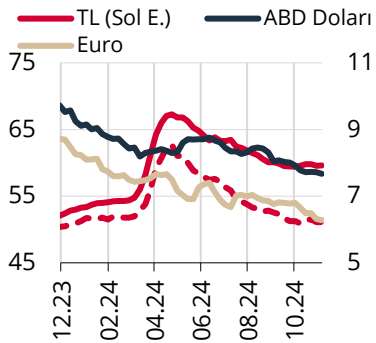
IV.1.1 Kredi Gelişmeleri

Kredi faiz oranlarının seviyesi finansal koşullardaki sıkılığın korunduğuna işaret etmektedir.

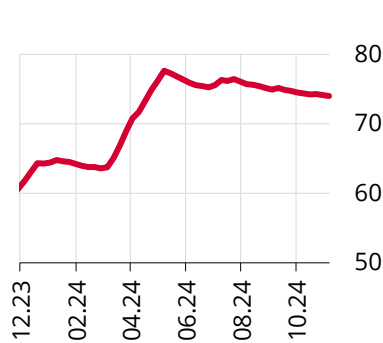
Mart ayında politika faizi artışı ve kredi büyümesine dayalı zorunlu karşılık düzenlemesinin devreye alınmasının etkisiyle nisan ayında en yüksek değerine ulaşan TL ticari ve ihtiyaç kredisi faizleri, mayıs ayından itibaren gerileyerek politika faiziyle uyumlu bir seviyeye gelmiştir. Mart-nisan döneminde TL kredi faizleri politika faizindeki artışın oldukça üzerinde yükselmişti. Mayıs ayından itibaren ise kredi talebindeki dengelenme ile birlikte bankalar kredi faizlerini kademeli bir şekilde indirmişlerdir. Manşet enflasyon ile enflasyon beklentilerindeki düşüş de kredi faizlerindeki gerilemeye katkı vermiştir. Bu dönemde TL kredi faizleri gerileyerek politika faizi ile daha uyumlu hale gelmiştir. Diğer taraftan, kredi faizleri gerilerken manşet enflasyon ile enflasyon beklentilerindeki düşüş de kredi faizlerindeki sıkılığın korunmasına yardımcı olmuştur. Mayıs ayından ekim ayına gelirken manşet enflasyon ve bir yıl sonrasına dair enflasyon beklentisi sırasıyla 27 ve 6 yüzde puan gerilemiştir. Kredi faizlerindeki azalışın bir nedeni beklentilerdeki iyileşmenin etkisiyle özellikle uzun vadeli TL kredi faizlerindeki gerilemedir. Küresel faiz oranlarındaki düşüşe ve ülke risk primindeki iyileşmeye bağlı olarak bankaların yurt dışı borçlanma maliyetlerinin azalması ile fazla döviz likiditesine sahip olması YP kredi faizlerinde de gerilemeye neden olmuştur. Küresel merkez bankalarının gevşeme döngüsüne girmesi ve risk primindeki ilâve iyileşmeler ile bu eğilimin devam edebileceği değerlendirilmektedir (Grafik IV.1.1 ve Grafik IV.1.2).

Mart ayında KMH ve kredi kartı nakit avans işlemlerine uygulanabilecek azami faiz oranları yükseltilmiştir. 1 Kasım 2024 itibarıyla BKK (alışveriş) faizleri dönem borcuna göre farklılaştırılmıştır. Bu adımın kredi kartı ile borçlanma eğilimi yüksek olan kesim üzerinde sıkılaştırıcı etkisinin güçlü olması ve iç talepteki dengelenmeye katkı vermesi beklenmektedir. Öte yandan, KMH faizi ile büyüme kısıtına tabi KMH hariç ihtiyaç kredisi faizi arasındaki fark yeniden belirgin hale gelmiştir (Grafik IV.1.3).

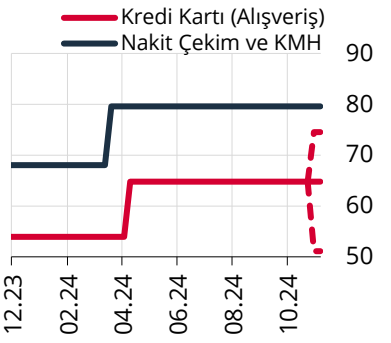
Grafik IV.1.1: Ticari Kredi Faiz Oranları (Akım, 4 HHO, %)

Grafik IV.1.2: İhtiyaç Kredisi Faiz Oranları (Akım, 4 HHO, %)

Grafik IV.1.3: BKK Faiz Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.11.24

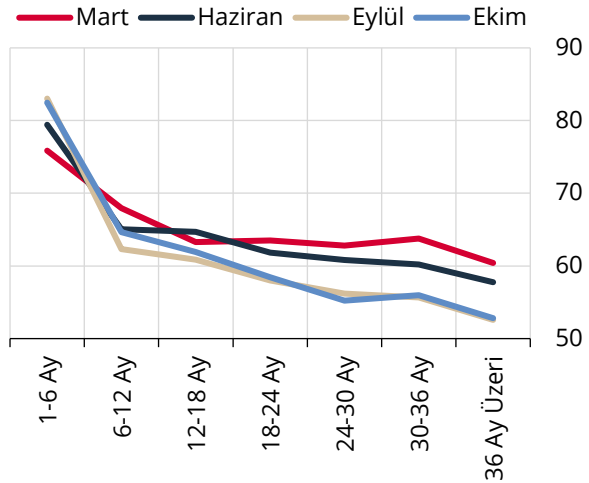
Dipnot: Kurumsal kredi kartı, tüzel kişi KMH ve sıfır faizli krediler, ticari kredi faiz hesaplamasında yer almamaktadır. Faiz dışındaki maliyetler kredi faizlerine dâhil edilmemiştir. Ticari kredide kesikli çizgi bir yıldan uzun vadeli TL ticari kredinin faiz oranıdır. İhtiyaç kredisi faizi gerçek kişi KMH hariç hesaplanmıştır. Kredi kartı faizleri alışveriş işlemleri için geçerli olan akdi faiz oranı olup, Grafik IV.1.3'teki kesikli çizgi 1 Kasım 2024 sonrasında kredi kartları için uygulanacak akdi faiz oranının dönem borcuna göre farklılaştırmasını göstermektedir.

Enflasyon beklentilerindeki iyileşmeyle birlikte uzun vadeli faiz oranları azalmaktadır.

Beklentilerdeki iyileşmenin devam etmesi kredilerdeki fiyatlama davranışını dezenflasyon patikasıyla uyumlu hâle getirmektedir. Dezenflasyon beklentilerinin güçlenmesiyle özellikle uzun vadeli TL ticari kredi faizlerinin de azalmaya başladığı son aylarda gözlenmektedir (Grafik IV.1.4). Özellikle bir yıldan uzun vadeli ticari kredi faizlerinde düşüş eğilimi belirgindir. Beklentilerdeki iyileşmenin devam etmesiyle bu eğilimin önümüzdeki dönemde de artarak sürebileceği öngörülmektedir.

Parasal sıkılaştırma sürecinde dezenflasyon beklentilerinin güçlenmesi ile bankaların uzun vadeli ve sabit faizli kredi kullandırma eğilimleri yüksek seyretmektedir. Zira enflasyon beklentilerindeki iyileşme ile orta ve uzun vadede fonlama faizlerinde gerileme beklentisi, faiz geliri yaratma kapasitesi bakımından bankaların uzun vadeli kredi verme iştahını beslemektedir. Firmaların ise kredi taleplerini ötelemesine ya da değişken faizli ve daha kısa vadeli kredi talep etmelerine neden olmaktadır. Bu çerçevede önceki dönemde uzayan sabit faizli TL ticari kredilerin vadesinin son dönemde yataya yakın seyrettiği görülmektedir (Grafik IV.1.5).

Grafik IV.1.4: TL Taksitli Ticari Kredi Faizleri
(Akım, %)

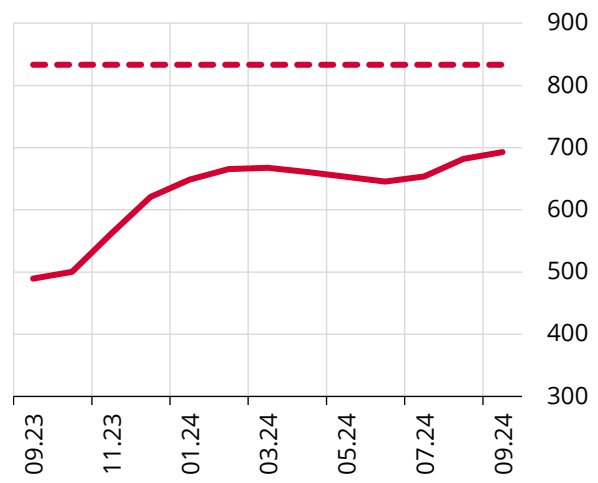

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 25.10.24

Dipnot: Kredi getiri eğrisi; günlük kullanılan kredi tutarları/faizleri kullanılarak ilgili ayın ağırlıklı ortalamasıyla hesaplanmıştır. Sadece sabit faizli TL taksitli ticari kredileri içermektedir. Katılım bankaları dahildir. Günlük geçici verilerden hesaplanmıştır. Kurumsal kredi kartları ve kamu kurum ve kuruluşlarına kullandırılan krediler hariç tutulmuştur. Hatalı veriler ve uç değerler ayıklanmıştır.

Grafik IV.1.5: Sabit Faizli Taksitli TL Ticari Kredilerde Ortalama Vade
(Akım, 3-Ay HO, Orijinal Vade)

Kaynak: TCMB

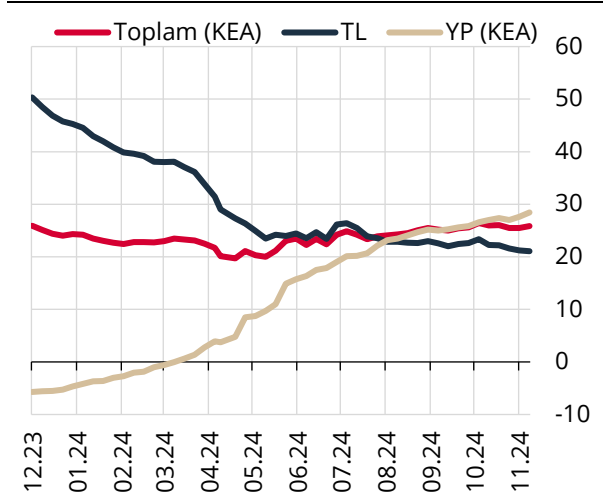
Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Vadesiz, sıfır faizli kullandırmalar ve faiz yapısı raporlanmayan gözlemler hesaplamaya dâhil edilmemiştir. Kesikli çizgi ilgili serilerin Ocak 2020-Eylül 2024 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Ticari kredi büyümesi ılımlı bir patikada hareket etmektedir.

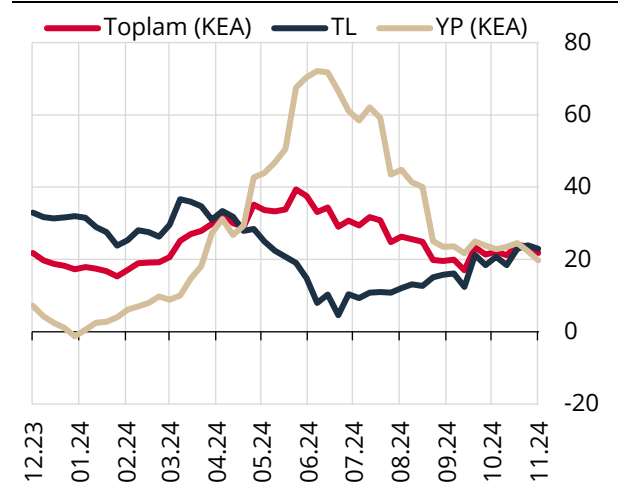
Sıkı para politikası duruşu ve bu politikayı destekleyici makroihtiyati çerçevenin ticari kredi büyümesi üzerindeki etkileri gözlenmeye başlamıştır. Toplam ticari kredi yıllık büyümesi yüzde 25 seviyesine yakın seyrederken, dönemsel olarak para birimi kompozisyonu değişebilmektedir. Nitekim son Rapor döneminde döviz kurlarına yönelik beklentilerin iyileşmesi ile TL ve YP kredi maliyetleri arasındaki beklenen maliyet farkının açılması, YP kredi talebini güçlendirmiştir. Bu eğilimi dengelemek amacıyla TCMB mayıs ayında YP krediler için yüzde 2 aylık büyüme sınırı getirmiş, temmuz ayında bahse konu sınırı yüzde 1,5'e düşürmüştür. Nitekim, ticari kredilerin yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümesi ivme kaybetmiştir. YP kredilerin büyüme sınırı uygulamasına dâhil edilmesi sonrasında ticari kredilerin yıllık büyüme momenti yüzde 25'in altına gerilemiştir (Grafik IV.1.6 ve Grafik IV.1.7).

İyileşen kur beklentisi ve yüksek seyreden TL faizleri nedeniyle ivmelenen YP kredi talebinin yanı sıra bankaların güçlü döviz likiditesi sonucu oluşan uygun arz koşulları, büyüme sınırı uygulamasının YP krediler için daha kısıtlayıcı olmasını sağlamıştır. Temmuz sonrası dönemde bu kısıtın düşürülerek YP krediler için daha bağlayıcı hale getirilmesi ve TL kredi faizlerinde görülen düşüş eğilimi ise TL ticari kredi büyümesinin eylül ayında bir miktar artmasına neden olmuştur. Böylece, TL ticari ve YP kredilerin büyüme momentumları birbirine yakınsamıştır. Fiyat istikrarının yanı sıra finansal istikrar gözetilerek kredide dolarizasyon eğilimi yavaşlatılmış ve kredilerin para birimi kompozisyonunun daha dengeli bir patikada gelişmesi desteklenmiştir.

Grafik IV.1.6: Ticari Kredi Yıllık Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.11.24

Grafik IV.1.7: Ticari Kredi 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

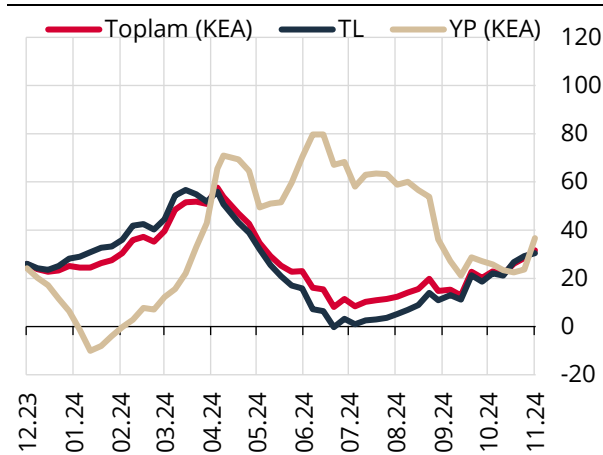
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 01.11.24

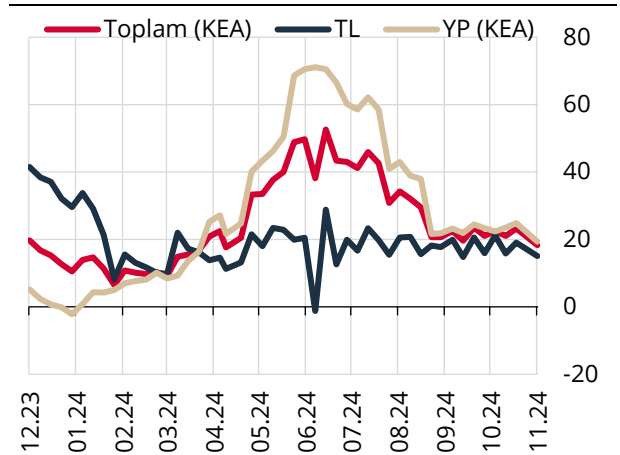
Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. YP KEA kredi büyümesi, YP (sepet) kredi değişiminin bir yıllık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının bir yıl (sağdaki grafikte 13 hafta) önceki kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmaktadır.

Son dönemde KOBİ ve büyük firma kredilerinde benzer büyüme eğilimleri gözlenmektedir.

Parasal sıkılaştırma dönemlerinde KOBİ ve büyük firmaların kredi erişimi ve talebi farklılaşabilmektedir. Büyük firmaların likidite pozisyonlarının görece daha güçlü olmasının da etkisiyle faiz oranlarının arttığı dönemlerde bu firmalar kredi taleplerini öteleyebilmektedir. Fakat KOBİ'ler nispeten düşük seviyedeki likidite tamponları nedeniyle işletme sermayesi finansman ihtiyaçları için kredi talebine devam edebilmektedir. Dolayısıyla KOBİ ve büyük firmalara kullanılan ticari kredilerin büyüme hızı dönemsel olarak ayrışabilmektedir. Mart-temmuz ayları arasında güçlenen YP kredi kullandırmalarının ağırlıklı olarak büyük firma kaynaklı olması nedeniyle temmuz ayında büyük firmaların 13 haftalık toplam ticari kredi büyümesi yüzde 50'yi aşarken, KOBİ'lerin büyüme hızı yüzde 10'un altına düşmüştür (Grafik IV.1.8 ve Grafik IV.1.9). Temmuz ayında YP kredilerde büyüme kısıtının daha bağlayıcı hale getirilmesi ve düşüş eğilimine giren TL kredi faizleri sonucu KOBİ'lerin TL kredi kullanımının artmasıyla KOBİ ve büyük firmaların kredi büyümeleri birbirine yakınsamıştır.

Grafik IV.1.8: KOBİ Ticari Kredilerin 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Grafik IV.1.9: Büyük Firma Ticari Kredilerin 13 Haftalık Büyümesi (Yıllıklandırılmış, %)

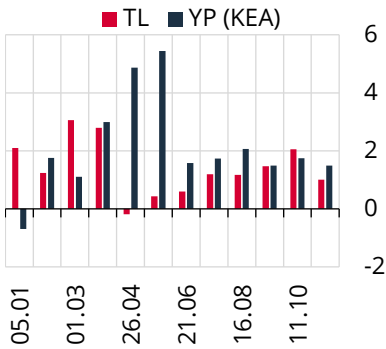
Son Gözlem: 01.11.24

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. YP KEA kredi büyümesi, YP (sepet) kredi değişiminin bir yıllık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının 13 hafta önceki kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmaktadır.

Para cinsleri ve banka grupları ayırımında kredi büyümesinin daha dengeli bir yapıda olduğu görülmektedir.

Ticari kredide büyüme sınırlarının etkileri aylık büyüme gerçekleştirmelerinden izlenebilmektedir. Kredi büyümelerine ilişkin düzenlemelerde istisna tutulan kredi alt türleri olmasına rağmen bahse konu uygulamanın etkili olduğu ve son aylarda TL ve YP kredi aylık büyüme oranlarının büyüme sınırları ile uyumlu bir patikada hareket ettiği görülmektedir. Bahse konu dengelenme özel ve kamu banka grupları bazında da gerçekleşmiştir. Geçtiğimiz yıllarda büyük ölçüde kamu bankaları öncülüğünde gerçekleşen kredi büyümesinin yakın dönemde daha homojen dağıldığı görülmektedir (Grafik IV.1.10, Grafik IV.1.11 ve Grafik IV.1.12).

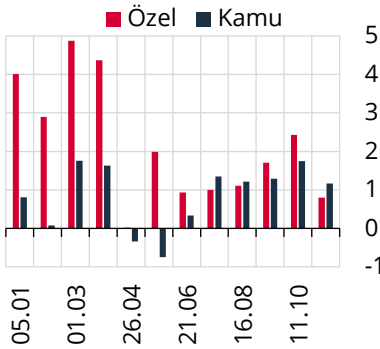
Grafik IV.1.10: Ticari Kredi Büyümesi (4 Haftalık, KEA, %)

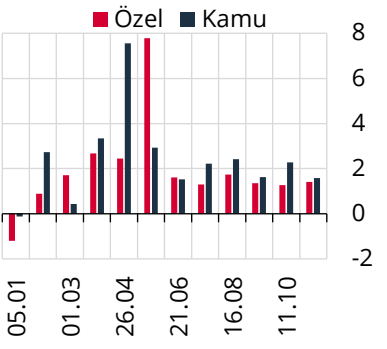
Kaynak: TCMB

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. YP KEA kredi büyümesi, YP (sepet) kredi değişiminin dört haftalık dönemdeki sepet kur ortalaması çarpımı ile bulunan TL karşılığı toplamının dört hafta önceki kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmaktadır. Düzenleme kapsamında büyüme oranlarının hesaplanacağı dört haftalık ZK yükümlülük tarihleri esas alınmıştır.

Grafik IV.1.11: TL Ticari Kredi Büyümesi (4 Haftalık, %)

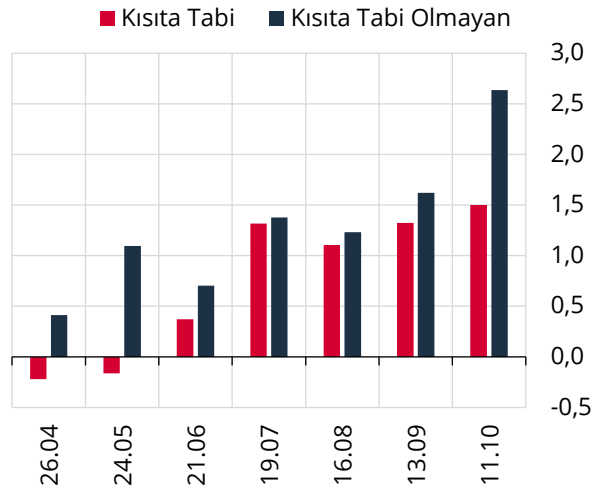
Grafik IV.1.12: YP Ticari Kredi Büyümesi (4 Haftalık, KEA, %)

Son Gözlem: 08.11.24

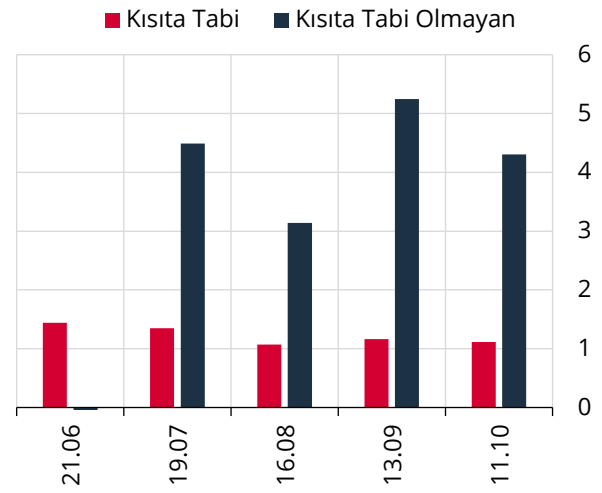
TL ticari kredilerde düzenlemeye tabi olan ve muafiyet tanınan kredi türleri büyüme sınırının altında büyürken, YP ticari kredide muafiyet tanınan kredi türlerinde güçlü büyüme devam etmektedir.

YP kredilerde daha belirgin olmakla beraber kısıta tabi olmayan kredilerdeki büyüme oranı daha güçlüdür (Grafik IV.1.13 ve Grafik IV.1.14). Bu durum son dönemde YP kredilere getirilen kısıtın önemli ölçüde bağlayıcı olduğuna işaret etmektedir. TL kredilere göre YP kredilerde maliyet avantajının yüksek olması bu segmentte kredi talebinin güçlü seyrinde etkili olmaktadır. Bununla birlikte YP krediler içinde kısıta tabi kredi türlerinin payının daha yüksek olması nedeniyle toplamda YP kredi büyümesi büyüme sınırına yakın düzeyde gerçekleşmektedir. Toplam ticari kredilerde yüzde 56,7 olan kısıta tabi olan kredi payı TL ticari kredilerde yüzde 51,5, YP ticari kredilerde ise yüzde 62,4'tür.

Grafik IV.1.13: TL Ticari Kredilerde Büyüme
(4 Haftalık, %)

Kaynak: TCMB

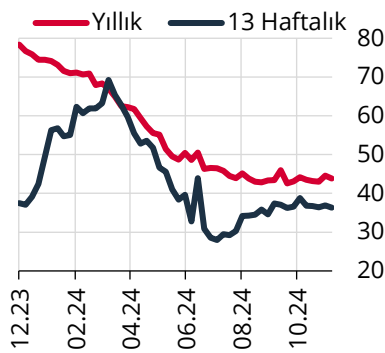
Dipnot: Kısıta tabi olmayan TL krediler; yatırım, ihracat, tarım, esnaf, deprem bölgesi, kamu kurum ve kuruluşları ile savunma sanayinde faaliyet gösteren firmalara kullanılan kredileri kapsamaktadır. Kısıta tabi olmayan YP krediler ise yatırım, deprem bölgesi, yurt içi bankalar, kamu kurum ve kuruluşları ile savunma sanayinde faaliyet gösteren firmalara kullanılan kredileri kapsamaktadır. Düzenleme kapsamında büyüme oranlarının hesaplanacağı dört haftalık ZK yükümlülük tarihleri esas alınmıştır.

Grafik IV.1.14: YP Ticari Kredilerde Büyüme
(4 Haftalık, KEA, %)

Son Gözlem: 11.10.24

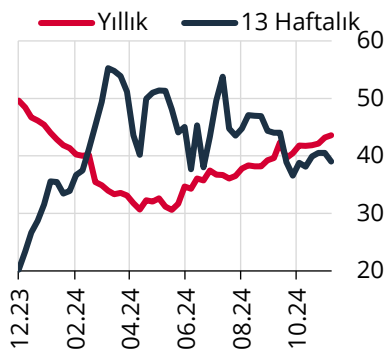
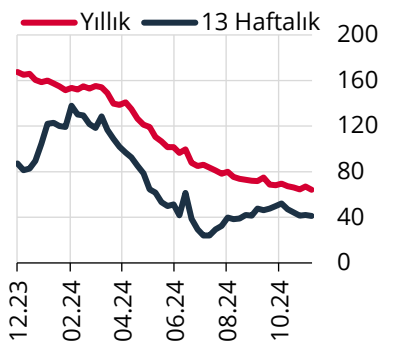
Bireysel kredi büyümesinde BKK ve ihtiyaç kredisi ön planda olup, konut kredilerinde son dönemde bir canlanma görülmektedir.

Bireysel kredilerin iç talepteki dengelenmeyi tesis edecek bir hızda seyretmesi önem taşımaktadır. 2024 yılının ilk çeyreğinde kredi talebinin hızlanması bireysel kredi büyümesinin kredi kartı ve ihtiyaç kredisi kaynaklı artmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda devreye alınan makroihtiyati önlemler ve güçlendirilen sıkı para politikası duruşu ile 2024 yılı ikinci çeyreğinde bireysel kredi büyümesi yavaşlamıştır. Üçüncü çeyrekte ise BKK bakiye büyümesinin bir miktar yukarı yönlü hareketlendiği gözlenmektedir (Grafik IV.1.15, Grafik IV.1.16 ve Grafik IV.1.17).

Grafik IV.1.15: Bireysel Kredi Büyümesi (%)

Kaynak: TCMB

Dipnot: Yıllık serisi 12 aylık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir.

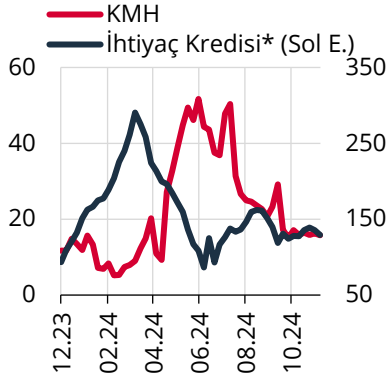
Grafik IV.1.16: İhtiyaç Kredisi Büyümesi (%)**Grafik IV.1.17: BKK Büyümesi (%)**

Son Gözlem: 08.11.24

Mart ayında KMH hariç ihtiyaç kredilerinin aylık büyüme sınırının yüzde ikiye düşürülmesi ve aşan miktar için zorunlu karşılık tesis yükümlülüğünün getirilmesi sonrasında 13 haftalık büyüme oranı hızlı bir şekilde yüzde 10'un altına gerilemiş ve sonrasında ılımlı bir seyir izlemiştir. KMH hariç ihtiyaç kredisinin büyüme hızının yavaşladığı dönemde ise kısıta tabi olmayan KMH büyümesinin hızlandığı gözlenmektedir (Grafik IV.1.18).

BKK büyümesindeki dengelenmenin ise nakit avans kullanımı ve taksitli BKK kaynaklı olduğu görülmektedir. Bankaların nakit avans taksitlerinde ve miktarında sınırlamaya gitmesinin yanı sıra nakit çekim faiz oranlarının ihtiyaç kredisi faizinin üzerinde seyretmesi nedeniyle nakit avans kullanımı zayıflamıştır. Ağırlıklı olarak ödeme amaçlı kullanılan taksitsiz BKK'ya nispeten beklentiler ve borçlanma ihtiyacı ile daha ilişkili olan taksitli BKK bakiyesinin 13 haftalık büyümesi bir süre negatif bölgede seyretmiş, takip eden dönemde ise bir miktar artmıştır (Grafik IV.1.19 ve Grafik IV.1.20).

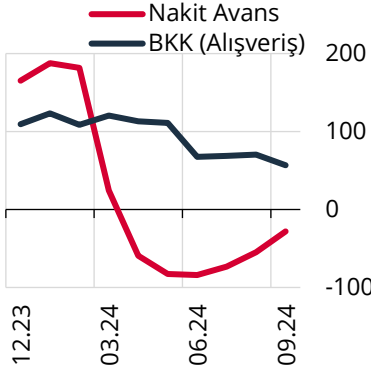
Grafik IV.1.18: İhtiyaç Kredisi Büyümesi (13 Haftalık, Yıllıklandırılmış, %)

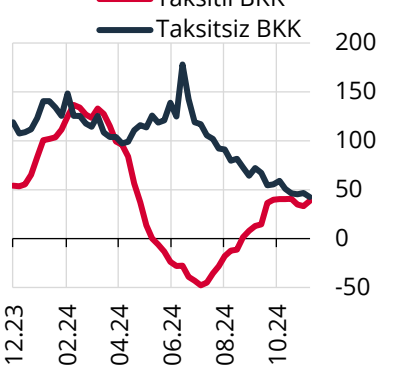
Kaynak: TCMB

Dipnot: İhtiyaç kredisi KMH'ları içermemektedir.

Grafik IV.1.19: BKK Bakiye Büyümesi (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, %)

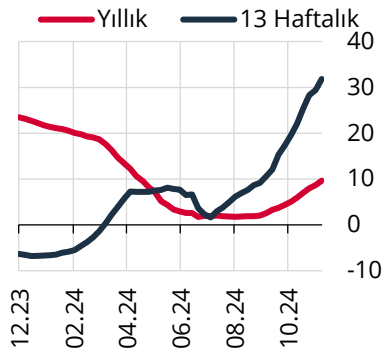
Grafik IV.1.20: BKK Bakiye Büyümesi (13 Haftalık, Yıllıklandırılmış, %)

Son Gözlem: 08.11.24

Son dönemde, konut satışlarının ve konut kredisi kullanımının arttığı gözlenmektedir (Grafik IV.1.21). Taşit kredilerinde uygulanmakta olan yüzde iki büyüme kısıtına ilave olarak bu kredilere yönelik sıkılaştırıcı makroihtiyati tedbirlerin devam etmesi nedeniyle 13 haftalık yıllıklandırılmış taşit kredisi büyüme oranı negatif bölgeye geçmiş ve son Rapor döneminde bu eğilim belirginleşmiştir (Grafik IV.1.22). Ayrıca, yaz dönemi başında ivmelenen finansman şirketlerince kullanılan taşit kredisi büyümesinin son aylarda sönümlendiği izlenmektedir (Grafik IV.1.23).

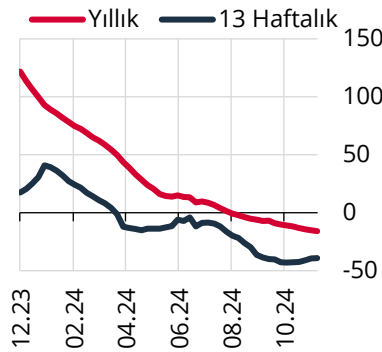
Grafik IV.1.21: Konut Kredisi Büyümesi (%)

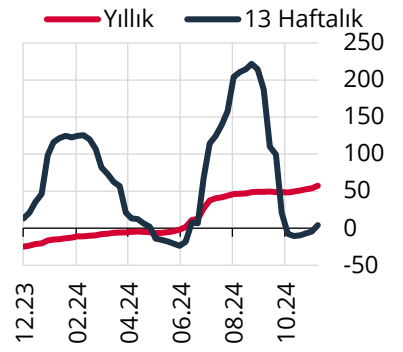
Kaynak: TCMB

Dipnot: Yıllık serisi 12 aylık kredi büyümesini, 13 haftalık serisi ise yıllıklandırılmış 13 haftalık büyümeyi göstermektedir. Taşit kredileri bankacılık sektörü ve finansman şirketlerinin bireysel taşit kredisidir.

Grafik IV.1.22: Bankacılık Sektörü Taşit Kredisi Büyümesi (%)

Grafik IV.1.23: Finansman Şirketleri Taşit Kredisi Büyümesi (%)

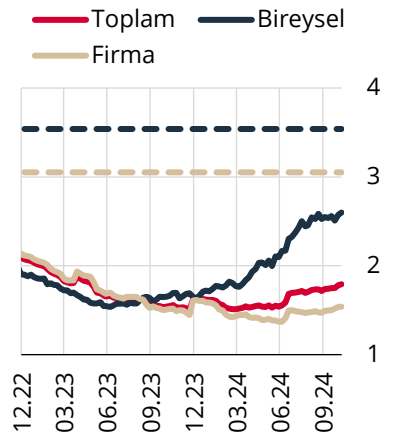
Son Gözlem: 08.11.24

IV.1.2 Kredi Riski Gelişmeleri

Finansal koşullardaki sıkılaştırmanın aktif kalitesi göstergelerine yansımaları sınırlı olmuştur.

Bankacılık sektörünün toplam TGA oranı, bireysel TGA oranı kaynaklı sınırlı artış kaydederek yüzde 1,8 seviyesine yükselmiştir. Bireysel kredi TGA oranındaki artışa rağmen TGA oranında tarihsel ortalamasının altındaki düşük seyir tüm kredi alt türlerinde görülmektedir (Grafik IV.1.24). TGA oranına gecikmesi olan yakın izlemedeki krediler dâhil edildiğinde ise sınırlı bir artış görülmektedir. TGA oranına benzer bir seyir yakın izlemede sınıflandırılan kredilerde görülmekte olup yakın izlemedeki kredi oranındaki yükseliş büyük ölçüde bireysel krediler kaynaklıdır. Yakın izlemedeki bireysel kredi oranındaki artış YP firma kredilerinin yakın izlemede bulunan kredi oranındaki azalış ile dengelenmiştir. YP firma kredilerinin yakın izleme oranları 2024 yılı ikinci yarısına kadar diğer kredi türlerinin üzerinde gerçekleşmiştir. 2018 yılı döviz kuru gelişmeleri sonrasında ödeme güçlüğü yaşayan ve yapılandırılan YP kredilerin zaman içerisinde yakın izlemeden çıkması ilgili oranın gerilemesinde etkili olmuştur. Diğer yandan, 2023 yılı ikinci yarısından itibaren yakın izlemede sınıflandırılan bireysel kredi oranı yükselmektedir (Grafik IV.1.25). Toplam kredi riskinin bir ölçütü olan yakın izleme ve TGA toplamının brüt krediler içerisindeki payı 2023 yılı boyunca yatay seyrini korumuş, 2024 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla sınırlı artış kaydederek yüzde 9,4 seviyesine ulaşmıştır. Diğer bir kredi riski ölçütü olan TGA ve gecikmesi olan yakın izlemedeki kredilerin payı da benzer bir eğilim sergilemektedir (Grafik IV.1.26).

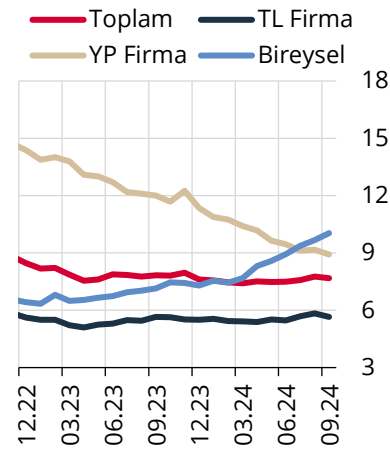
Grafik IV.1.24: TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 08.11.24

Dipnot: Kesikli çizgiler, ilgili serilerin 2012-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir.

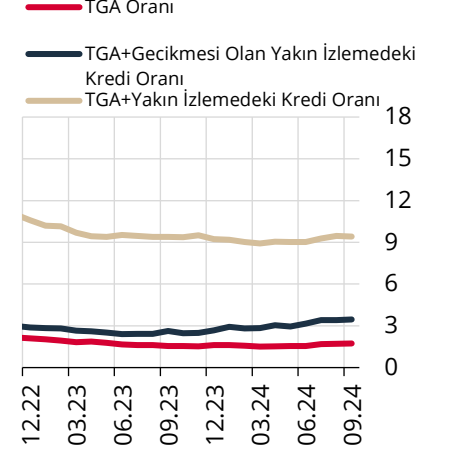
Grafik IV.1.25: Yakın İzlemede Sınıflandırılan Kredilerin Oranı (%)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Seriler, yakın izlemedeki kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir.

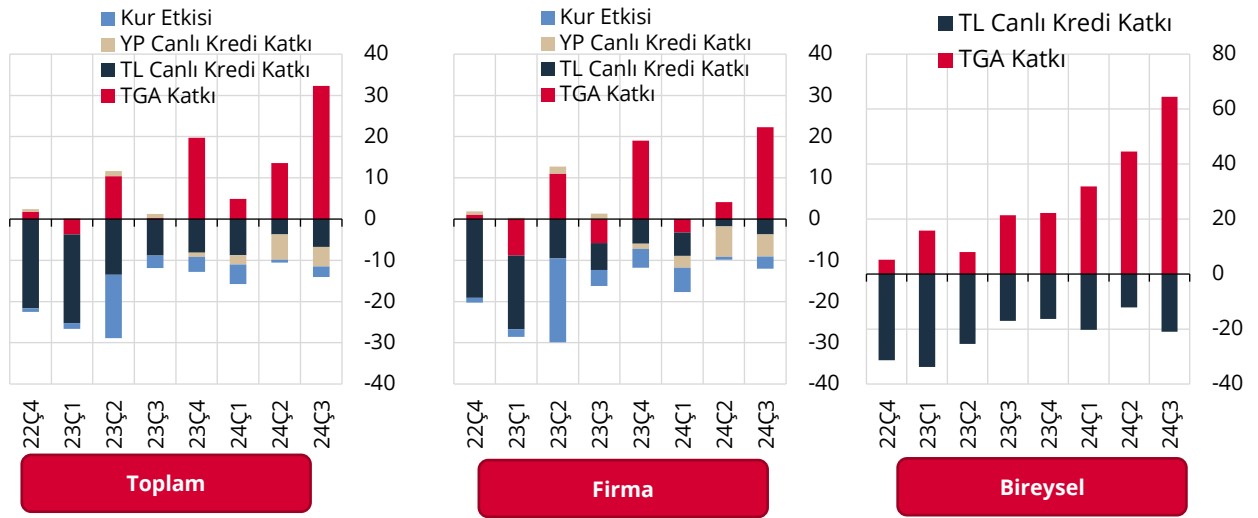
Grafik IV.1.26: Aktif Kalitesi Görünümü (%)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Aktif kalitesi göstergeleri brüt kredilere oranlanmıştır.

Toplam TGA oranı değişimine katkı veren faktörler incelendiğinde, 2023 yılı son çeyreğinden itibaren kredi büyümelerinin ve kur artışının TGA oranına aşağı yönlü etkisinin azaldığı, TGA ilavelerinin ise yukarı yönlü etkisinin önemli ölçüde arttığı görülmüştür. Firma TGA oranı değişimine katkı veren faktörler incelendiğinde, 2024 yılı ilk yarısında TGA oranına aşağı yönlü katkı veren kalemlerin artışı TGA oranını azaltıcı yönde etkilerken üçüncü çeyrek itibarıyla TGA ilaveleri TGA oranını artırıcı yönde etkilemeye başlamıştır. Bireysel TGA oranındaki değişimde ise TGA ilavelerinin yukarı yönlü etkisi kredi büyümesi kaynaklı payda etkisinin üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.27).

Grafik IV.1.27: TGA Oranı Değişimine Katkılar (3 Aylık Toplam Katkılar, bp)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 30.09.24

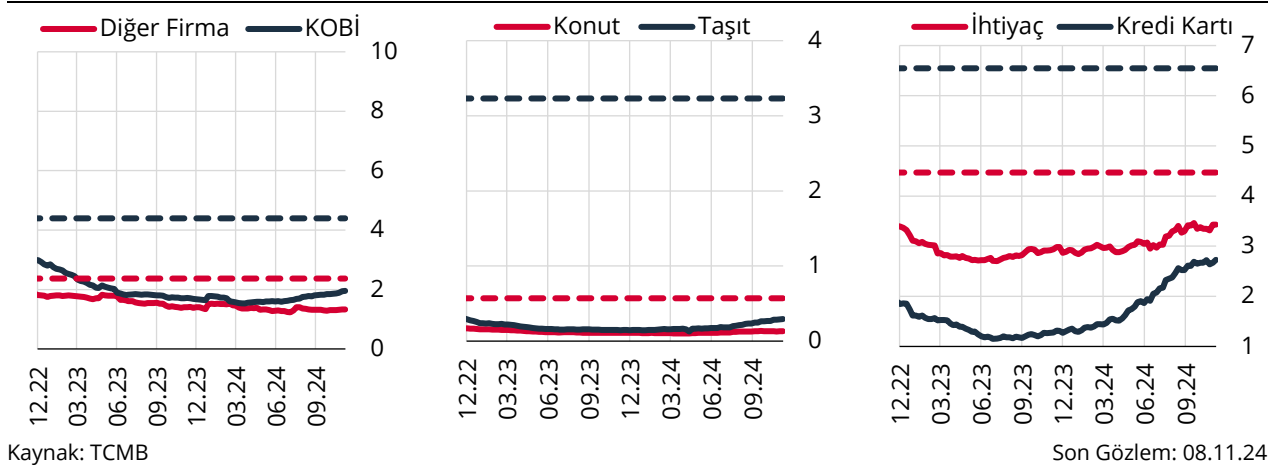
Dipnot: Katkı kalemleri ilgili 3 aylık toplam katkı tutarını göstermektedir. Yöntemle ilgili detaylar için bkz. 2018 Kasım Finansal İstikrar Raporu, Kutu IV.1.1.

Kredi alt segmentleri bazında incelendiğinde bireysel tarafta TGA oranı artışının kredi kartı kaynaklı olduğu görülürken, kredi kartı borçlarının yapılandırılmasına imkân sağlayan düzenlemenin aktif kalitesi görünümüne olumlu yansımaları beklenmektedir.

TGA ilavelerindeki artışa rağmen firma ve bireysel kredi TGA oranları da geçmiş dönem ortalamalarının altında kalmaya devam etmiştir. Teminatlı yapıları ve kredi/değer oranı gibi kredi riskliliğini sınırlayan düzenlemelerin etkisiyle oldukça düşük TGA oranına sahip olan konut ve taşıt kredilerindeki TGA oranları sırasıyla yüzde 0,1 ve yüzde 0,3 ile tarihsel ortalamalarının oldukça altındaki seyrini sürdürmüştür. Vade yapılarının diğer bireysel kredi türlerine göre kısa olması ve teminatsız yapıları sebebiyle finansal sıkılaştırmanın daha hızlı etkilediği ihtiyaç ve BKK TGA oranları tarihsel ortalamalarının altında kalmakla birlikte sırasıyla yüzde 3,4 ve yüzde 2,7 seviyelerine yükselmiştir (Grafik IV.1.28).

BKK borç bakiyesini kredilendirme davranışının yüksek bakiye gruplarında daha yaygın olduğu görülürken, kart kullanıcılarının büyük bölümünün yer aldığı düşük bakiye gruplarında ise kredilendirme davranışının daha sınırlı olduğu gözlenmektedir.¹ TCMB bireysel kredi kartı azami akdi faizlerinde dönem borcuna göre farklılaşmaya giderek kredi kartı borçluluğunu azaltmayı teşvik etmektedir. İlgili uygulamanın yüksek borca sahip kesimin kredi kartı borcunu krediye çevirme motivasyonunu azaltabileceği değerlendirilmektedir. Aynı dönemde BDDK tarafından yapılan düzenleme ile asgari ödemesi geciken kredi kartı borcu ve ödemesi en az 30 gün gecikmiş ihtiyaç kredileri için 60 aya kadar borç yapılandırma imkânı sağlanmıştır. İlgili düzenleme ile halihazırda borç ödemesi gecikmiş bireylerin sıkılaştırıcı politikalarından en az düzeyde etkilenmesi amaçlanmaktadır. Devreye alınan düzenlemeler ile kredi kartı borç birikiminin yavaşlatılması ile ödeme güçlüğü yaşayan bireylerin nakit akışının rahatlatılması amaçlanırken bireysel kredi TGA oranındaki artışın yavaşlaması beklenmektedir.

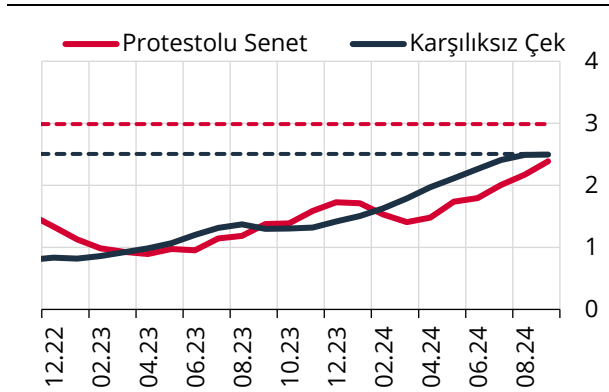
¹ [Merkezin Güncesi: Bireysel Kredi Kartlarında Azami Akdi Faiz Oranlarının Bakiyeye Göre Farklılaştırılması.](#)

Grafik IV.1.28: Kredi Türü Kırılımında TGA Oranları (%)

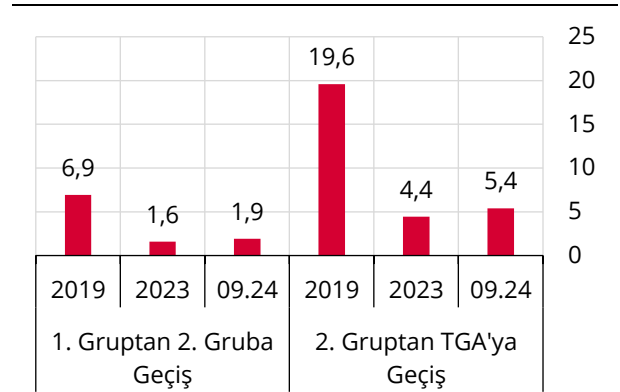
Firmaların çek ve senet ödemelerinde gecikme davranışının bankacılık sektörü aktif kalitesine yansımaları sınırlıdır.

2023 yılı eylül ile 2024 yılı eylül ayları arasında karşılıksız işlem yapılan çeklerin bankalara ibraz edilen toplam çeklere oranı yüzde 1,3'ten yüzde 2,4'e, protestolu senetlerin tahsile alınan ticari senetlere oranı ise aynı dönemde yüzde 1,2'den yüzde 2,4'e yükselmiştir. Öte yandan bahsi geçen iki oran da tarihsel ortalamasının altında kalmaya devam etmiştir (Grafik IV.1.29). Firmaların ticari ödemelerinde gecikme yaşansa bile, düşük borçlulukları ve güçlü likiditeleri sayesinde bankalara olan kredi borçlarında TGA'ya dönüşmeden yasal süre içerisinde ödeme yapabildikleri gözlenmektedir. Bu durum öncü göstergelerdeki bozulmanın ticari kredi TGA oranına yansımalarının sınırlı olmasına neden olmuştur.

Söz konusu durum firma kredilerinde sınıflar arası geçişlerdeki olumlu görünümünden de takip edilebilmektedir. Kredilerin birinci gruptan ikinci gruba ve ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılıkları incelendiğinde, 2024 yılı eylül ayı itibarıyla birinci gruptan ikinci gruba ve ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılıkları 2019 yılı ortalamasına göre belirgin azalmıştır. 2023 yılı ortalamasına göre ticari krediler için birinci gruptan ikinci gruba ve ikinci gruptan TGA'ya geçiş olasılığı sınırlı bir miktar artmıştır (Grafik IV.1.30). Bu durum ticari kredi kalitesinde bozulma riskinin sınırlı kaldığına işaret etmektedir.

Grafik IV.1.29: Protestolu Senet ve Karşılıksız Çek Oranı (3 Aylık HO, %)

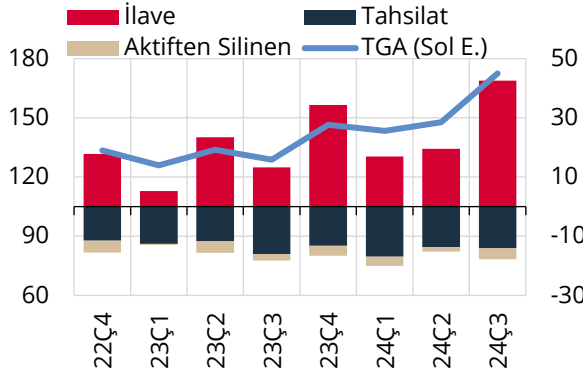
Dipnot: Karşılıksız işlem yapılan çeklerin bankalara ibraz edilen toplam çeklere oranını ve protestolu senetlerin tahsile alınan ticari senetlere oranını göstermektedir. Kesikli çizgi 2014-2022 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Grafik IV.1.30: Kredi Sınıfları Arası Geçiş Olasılıkları (Ticari Krediler, %)

Dipnot: 1. Gruptan 2. Gruba geçiş olasılığı bir yıl önce 1. Gruptayken 2. Gruba geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 1. Grup kredi bakiyesine oranı olarak; 2. Gruptan TGA'ya geçiş olasılığı bir yıl önce 2. Gruptayken TGA grubuna geçiş yapan kredi tutarının bir yıl önceki 2. Grup kredi bakiyesine oranı olarak hesaplanmıştır.

TGA'dan yapılan tahsilatların yeni TGA ilavelerine oranında düşüş eğilimi devam etmektedir.

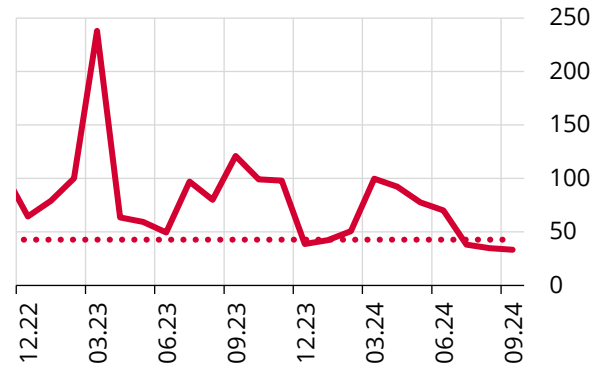
Firma TGA kredilerinden yapılan tahsilatlar yatay seyrini sürdürürken TGA ilaveleri 2024 yılı üçüncü çeyreğinde bir miktar artış göstermiştir. Firma kredilerinde TGA bakiyesi bu artışla birlikte 172 milyar TL seviyesine yükselmiştir. 2024 yılı üçüncü çeyrek itibarıyla ilaveler tahsilatların bir miktar üzerinde gerçekleşmiş, tahsilatların ilave oranında düşüş görülmekle birlikte uzun dönem ortalamasının sınırlı bir miktar altında gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.31-32). Firma TGA ilavelerindeki ılımlı artış sıkı finansal koşullar ve talep koşullarındaki dengelenme ile uyumludur.

Grafik IV.1.31: Firma TGA Hareketlerinin Bileşenleri (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Tahsilat ve ilave serilerinde 3 aylık toplam verilmektedir. 2022 yılında aykırı bir gözlem veriden dışlanmıştır. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

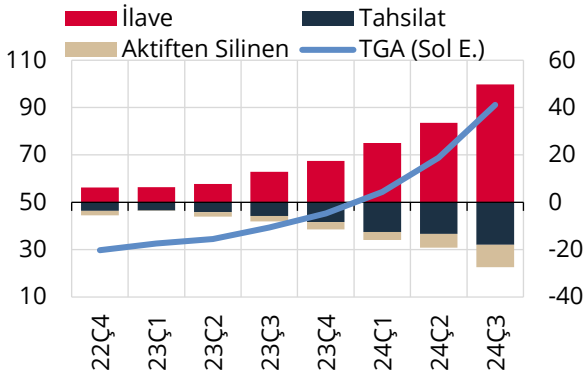
Grafik IV.1.32: Firma Tahsilat İlave Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Tahsilat/ ilave oranı 3 aylık toplam TGA tahsilatının 3 aylık toplam net TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgi, ilgili serinin 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir. 2022 yılında aykırı bir gözlem veriden dışlanmıştır. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

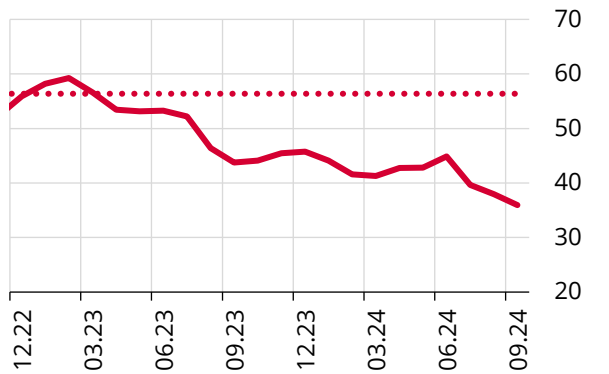
Bireysel kredilerde ise yeni TGA ilaveleri, TGA'dan tahsilatların ve aktiften silinenlerin belirgin üzerinde kalmaya devam etmiştir. 2024 yılı ikinci çeyreği itibarıyla ilavelerin artışı hızlanmış ve bireysel TGA bakiyesi hızla yükselmiştir (Grafik IV.1.33). İlavelerdeki hızlanma ile bireysel segmentte TGA tahsilatlarının ilavelere oranı uzun dönem ortalamasının altına gerilemiştir (Grafik IV.1.34). Bu durum, bireysel segmentte net TGA oluşumunun devam ettiğini göstermekle beraber, BDDK'nın gecikmede olan BKK borçları için yapılandırma programını devreye almasının bu eğilimi bir miktar yavaşlatması beklenmektedir.

Grafik IV.1.33: Bireysel TGA Hareketlerinin Bileşenleri (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Tahsilat, ilave ve aktiften silinen serilerinde 3 aylık toplam verilmektedir. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.1.34: Bireysel Tahsilat İlave Oranı (%)

Kaynak: TCMB

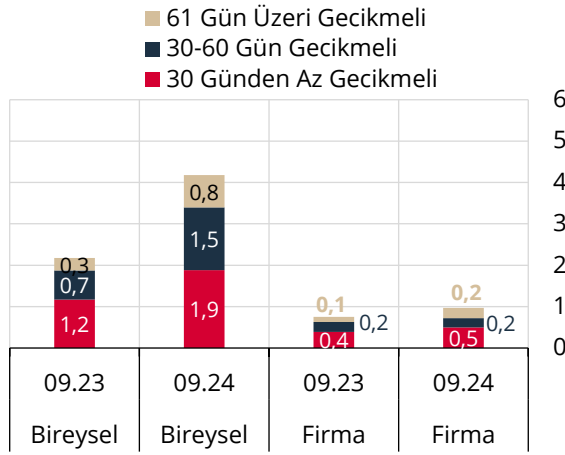
Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Tahsilat/ilave oranı ise, 3 aylık toplam TGA tahsilatının 3 aylık toplam net TGA ilavesine oranını göstermektedir. Kesikli çizgi, ilgili serinin 2014-2019 dönemi ortalamasını göstermektedir. İlave, yeni TGA ilavelerinden, TGA'lardan canlı kredilere geçen tutar çıkarılarak hesaplanmaktadır.

Ödemesi geciken bireysel kredilerin oranı artmaya devam ederken ticari krediler için ilgili oran görece yatay seyretmiştir.

Bankalar, 2018 yılından itibaren kredi sınıflandırmasında TFRS-9 standardını kullanmakta ve gecikmesi olmasa bile, model sonuçlarına göre kredi riskliliğinde önemli derecede artış olan kredileri yakın izlemede takip etmektedir. Buna göre, yakın izlemedeki kredilerin yüzde 78'inin gecikmesi olmayan, ancak bankaların TFRS-9 modelleri gereğince kredi riskliliğinde önemli derecede artış olduğu için bu grupta sınıflandırdığı kredilerden oluştuğu görülmektedir. 2024 yılı eylül itibarıyla ticari segmentte ödemesi geciken kredilerin oranı geçen yıla göre 0,2 yüzde puan artarak yüzde 1 olarak gerçekleşmiştir. Bireysel kredilerde ise ödemesi geciken kredilerin oranı geçen yıla göre 2 puan artarak yüzde 4,2'ye yükselmiştir. Bireysel kredilerde tüm gecikme sürelerinde ödemesi geciken kredi oranı yükselmiştir (Grafik IV.1.35). Bireysel kredilerin alt kırılımlarına bakıldığında ihtiyaç ve kredi kartlarında gecikme oranının yükseldiği izlenmektedir (Grafik IV.1.36). Ödemesi geciken ihtiyaç kredisi ve BKK borçları için sağlanan yapılandırma imkânının bu kredi türleri için ödemesi geciken kredi oranındaki artışı yavaşlatacağı değerlendirilmektedir.

Grafik IV.1.35: Ödemesi Geciken Kredilerin Oranı (%)

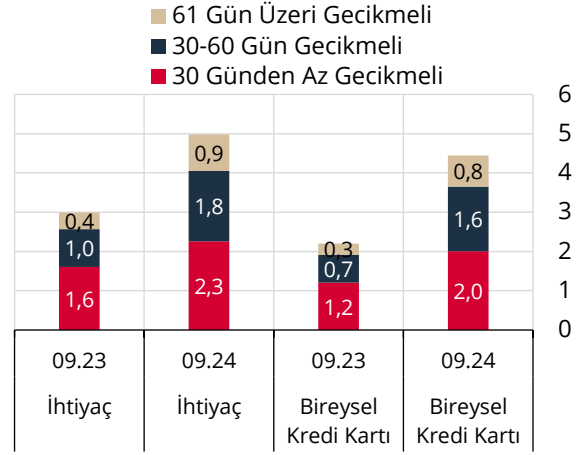

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Grafikte, ödemesi geciken ve yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin brüt kredilere oranı gösterilmektedir.

Grafik IV.1.36: Ödemesi Geciken Kredilerin Oranı (%)

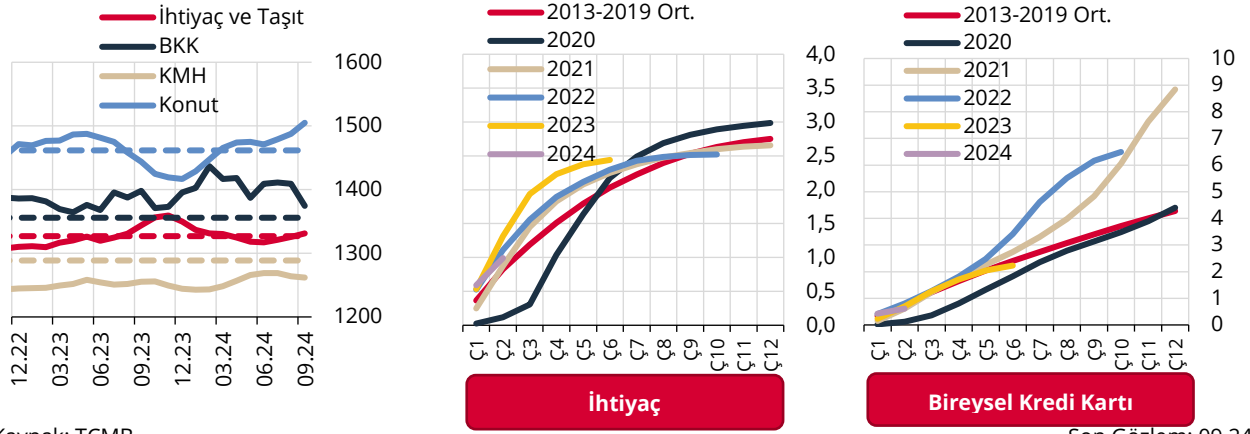
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Grafikte, ödemesi geciken ve yakın izlemede sınıflandırılan kredilerin brüt kredilere oranı gösterilmektedir.

Bireysel kredi başvurularına dair kredi notlarında iyileşme gözlenmektedir.

2024 yılı itibarıyla konut kredileri, KMH ve BKK başvurularında kredi notu yüksek müşterilerin ağırlığının arttığı, BKK ve konut kredisi başvurusunda bulunan müşterilerin ortalama kredi notunun tarihsel ortalamasının üzerine çıktığı gözlenmiştir (Grafik IV.1.37). İhtiyaç kredileri ve bireysel kredi kartlarında kullanıldığı yıldan itibaren TGA'ya dönüşüm performansları yaşlandırma analizi ile takip edilebilmektedir. Buna göre, 2020 yılı salgın döneminde kullanılan ihtiyaç kredilerinin takip eden 5. çeyrekte TGA performansının olumsuz ayrıştığı izlenmektedir. Bireysel kredi kartlarında 2021 ve 2022 yılları diğer yıllardan olumsuz ayrışırken 2023 yılından itibaren kullanılan kredilerin TGA'ya dönüşüm oranı iyileşmektedir.

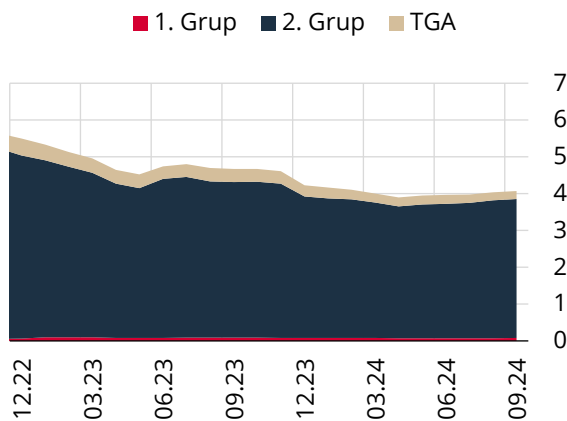
Grafik IV.1.37: Bireysel Kredi Notu ve Yaşlandırma Analizi

Kaynak: TCMB

Dipnot: Bireysel kredi notu ilgili dönemde kredi başvurusunda bulunanların ortalama kredi notunu göstermektedir. 3 aylık hareketli ortalama alınmıştır. Kesikli çizgiler 2020 Ocak-2024 Eylül ortalamasını göstermektedir. Yaşlandırma analizi, ilgili yılda kullanılan kredinin çeyrekler itibarıyla kümülatif TGA oranı gelişimini göstermektedir. Yüzde üzerinden ifade edilmektedir.

Yapılandırılan kredi oranı yatay seyrini korurken, bankalar olası kredi kayıplarına yönelik yüksek oranda karşılık ayırma politikalarını sürdürmektedir.

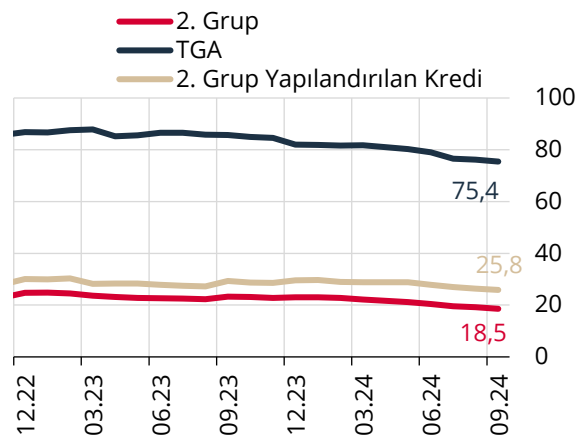
2019 yılında ve pandemi döneminde kredi riskliliği artan firmalar, nakit yönetimlerine esneklik sağlamak amacıyla yaygın şekilde kredilerini yapılandırmışlardır. Salgın sonrası yapılandırma ihtiyacının azalması ve firma likiditesinin güçlenmesi ile birlikte yapılandırılan kredi oranı gerileme eğilimine girmiş ve son dönemde yüzde 4,1 seviyesinde yatay seyrini sürdürmüştür (Grafik IV.1.38). Yapılandırılan kredilerin yüzde 93'ünün yakın izleme sınıfında, yüzde 5'inin TGA sınıfında ve çok sınırlı bir kısmının da birinci grupta izlendiği görülmektedir. Bankacılık sektörü yapılandırılan krediler için ihtiyatlı bir şekilde yüksek karşılık ayırmaktadır. Birinci grup, yakın izleme ve TGA sınıfındaki krediler için karşılık oranları sırasıyla yüzde 0,6, yüzde 18,5 ve yüzde 75,4 seviyesindedir (Grafik IV.1.39). Yakın izlemede takip edilen ve yapılandırılan kredilerin karşılık oranı yüzde 25,8 ile yakın izlemedeki diğer kredilerin karşılık oranının (yüzde 11,5) üzerindedir. Bankaların, kredi ödemelerinin güçlü seyrettiği dönemde yüksek karşılık ayırması, önümüzdeki dönemde bazı kredilerde oluşabilecek tahsil sorunlarının banka bilançolarına ve kârlılıklarına etkisini sınırlayabilecektir.

Grafik IV.1.38: Yapılandırılan Kredi Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Seriler yapılandırılan kredilerin brüt kredilere oranını göstermektedir. 1. Grup standart nitelikli krediler, 2. Grup yakın izlemedeki krediler altında izlenen yapılandırılmış kredilerin oranını ifade etmektedir.

Grafik IV.1.39: Kredi Karşılık Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Kredi karşılık oranı, ilgili gruptaki kredinin beklenen zarar karşılığının o gruptaki kredi tutarına oranını ifade etmektedir.

Kutu IV.1.I: TL Ticari Kredi Büyümesine Yönelik Düzenlemenin Kredi Faizlerine Etkisi

Geçtiğimiz yıl haziran ayındaki faiz artışı ile başlayan parasal sıkılaştırma süreci, parasal aktarım mekanizmasının güçlendirilmesini teminen kredi büyüme sınırları ve miktarsal sıkılaştırma adımları ile desteklenmiştir. 2024 yılı ilk çeyreğinde beklentilerdeki bozulma nedeniyle TL ticari kredi büyümesi hızlanmıştır. Kredi büyümesindeki ivmelenmeyi dengelemek ve parasal sıkılığı desteklemek amacıyla mart ayında ilave sıkılaştırmaya gidilmiş, yüzde 2,5 olan TL ticari kredi büyüme sınırı yüzde 2'ye indirilmiştir. Ayrıca, bankaların kısıta tabi kredilerde büyüme sınırını aşması durumunda, menkul kıymet tesisi yükümlülüğü yerine daha caydırıcı olan zorunlu karşılık tesisi uygulamasına geçilmiştir.¹ Bu kutuda, mart ayındaki düzenlemenin TL ticari kredi faizlerinde oluşturduğu sıkılaştırıcı etki, banka ve kredi türü ayrımında analiz edilmektedir. Ayrıca, söz konusu etkinin kredi talebine duyarlılığı ampirik olarak test edilmektedir. Bulgular, düzenlemenin kredi iştahı yüksek bankalarda sıkılaştırıcı etkisinin olabileceğini ve kredi talebinin canlı olduğu aylarda sıkılaştırıcı etkinin belirginleşerek kısıtların aşırı kredi talebine yönelik bir sigorta işlevi gördüğünü göstermektedir.

Banka ve Kredi Türü Seviyesinde Faiz Oranları Gelişimi

Çalışma kapsamında düzenleme sonrasındaki sekiz aylık dönemde (Mart-Ekim 2024) kısıta tabi TL ticari kredi büyüme oranları dikkate alınmıştır. Bu dönemde ağırlıklı olarak (sekiz ayın en az beşinde) aylık kredi büyümesi yüzde 1,5-2 arasında gerçekleşen bankalar düzenlemenin bağlayıcı olduğu **sınıra yakın büyüyen bankalar** olarak sınıflandırılırken, aylık kredi büyümesi ağırlıklı olarak yüzde 1,5'in altında kalan bankalar ise **diğer bankalar** olarak nitelendirilmiştir.² Ayrıca banka sermaye yapısı, ölçek ve iş modeli kaynaklı oluşabilecek farklılıkları en aza indirmek için analize kamu bankaları, katılım ve kalkınma-yatırım bankaları dâhil edilmemiştir. Buna göre bu şartları sağlayan beş adet sınıra yakın banka, beş adet ise diğer banka tespit edilerek toplamda 10 banka örnekleme alınmıştır. Sınıra yakın ve diğer grupta olan bankalar, banka sahipliği, ölçek ve iş modeli açısından benzer özelliklere sahiptir. Örnekleme yer alan bankaların aylık büyüme davranışı Tablo IV.1.I.1'de gösterilmektedir.

Tablo IV.1.I.1: Bankaların Kısıta Tabi Kredi Büyümesine Göre Sınıflanması

Banka Sınıfı	Bankalar	03.24	04.24	05.24	06.24	07.24	08.24	09.24	10.24	Ort. Aylık Büyüme
Sınıra Yakın Bankalar	S1	1,7	1,6	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
	S2	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
	S3	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
	S4	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
	S5	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Diğer Bankalar	D1	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
	D2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
	D3	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
	D4	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
	D5	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 11.10.24

Dipnot: Tablodaki kırmızı renklendirme ilgili bankanın aylık kredi büyümesinin yüzde 1,5-2 aralığında, bej renklendirme ilgili bankanın aylık kredi büyümesinin yüzde 1,5'in altında, mavi renklendirme ise ilgili bankanın aylık kredi büyümesinin yüzde 2'nin üzerinde olduğunu göstermektedir. Örnekleme alınan bankaların sınıra yakın veya diğer grubuna göre sınıflandırılması mart-ekim arasındaki sekiz aylık dönemde en az beş aydaki ağırlıklı büyümede yer aldığı sınıfa göre yapılmıştır. Bu yaklaşıma banka davranışını ağırlıklı dönem davranışı olarak ele aldığı için statik yaklaşım adı verilmiştir. "Ort. Aylık Büyüme" sütununda ise her bankanın sekiz aylık ortalama kredi büyüme oranı gösterilmektedir.

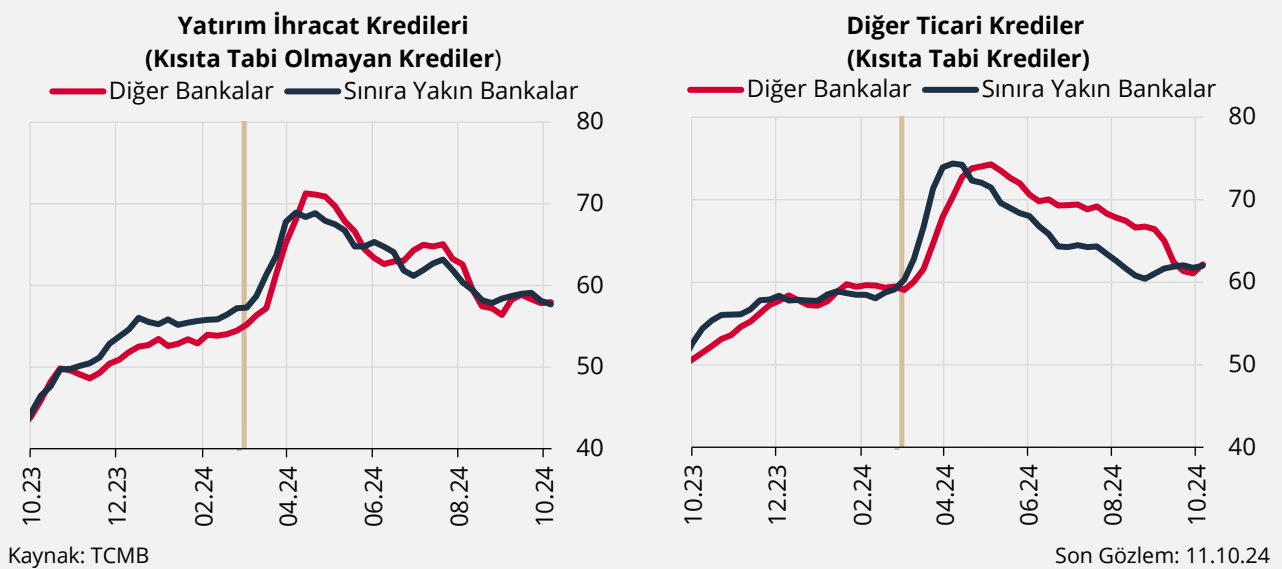
¹ Bu düzenleme kapsamında kısıta tabi olmayan TL ticari krediler; yatırım, ihracat, tarım, esnaf kredileri ile deprem bölgesi, kamu kurum ve kuruluşları ile savunma sanayinde faaliyet gösteren firmalara kullanılan kredileri kapsamaktadır. Kısıta tabi kredilerde dört haftalık büyüme oranı yüzde 2 düzeyini geçtiğinde aşan tutar 1 yıl boyunca TCMB'de TL cinsinden bloke zorunlu karşılık olarak tutulmaktadır.

² Düzenlemeden muaf olan krediler/ödenmiş sermaye oranı 3'ün altındaki bankalar ile miktarsal indirimden faydalanan küçük ve orta ölçekli bankalar örnekleme alınmamıştır.

Tablo IV.1.1.1'de sınıra yakın grupta yer alan bankaların mart-ekim arasında sekiz aylık dönemde diğer bankalara göre kredi iştahının daha yüksek olduğu ve aylık kredi büyümesinin ortalamada yüzde 1,5-2 bandında (tabloda kırmızı renk) düzenleme sınırına yakın gerçekleştiği görülmektedir. Nitekim tablodaki son sütunda bu bankaların sekiz aylık ortalama kısıta tabi kredi büyümesinin yüzde 1,6-1,8 aralığında olduğu görülmektedir. Söz konusu bankaların diğer bankalara göre daha yüksek bir kredi büyümesi gerçekleştirme motivasyonları olduğu ancak büyüme sınırı düzenlemesinin etkisiyle büyümelerini yüzde 2'nin altında bıraktıkları dolayısıyla bu bankaların düzenlemeden doğrudan etkilendiği değerlendirilmektedir.

Analizin ilk aşamasında, örnekleme de yer alan bankaların 2023 yılı ekim ayından 2024 yılı ekim ayına kadar olan dönemdeki TL ticari kredi faiz oranlarının gelişimi kısıta tabi olmayan krediler (yatırım ve ihracat kredileri) ile kısıta tabi krediler (diğer ticari krediler) ayırımında incelenmiştir (Grafik IV.1.1.1).³ Buna göre örnekleme deki iki banka grubunun düzenleme sonrasında kısıta tabi olmayan yatırım ve ihracat kredilerinde faiz oranlarının ayrıışmadığı ve genel olarak benzer seviyelerde geliştiği izlenmektedir. Diğer yandan, büyüme sınırına tabi TL ticari kredilerde ise düzenleme sonrasında faiz oranlarında bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Nitekim mart ayındaki düzenleme öncesinde iki banka grubu arasında benzer seviyelerde olan kısıta tabi kredilerin faiz oranları, düzenleme sonrasında ayrıışmaya başlamış, söz konusu ayrıışma 2024 yılı eylül ayına kadar devam etmiştir. Düzenleme ile birlikte kısıta tabi kredilerde görülen söz konusu ayrıışmada bankaların nispeten daha yüksek kredi büyümesi gerçekleştirebilmek amacıyla faiz oranlarını düşürmelerinin etkili olabileceği değerlendirilebilir.⁴

Grafik IV.1.1.1: Banka Grupları ve Kredi Türüne Göre TL Ticari Kredi Faiz Oranları (% , 4 HHO)

Dipnot: Hesaplamalarda kurumsal KMH, kurumsal kredi kartı ve sıfır faizli krediler hariç tutulmuştur. Dikey çizgi kredi büyümesine dayalı zorunlu karşılık uygulamasına geçildiği mart ayını göstermektedir.

Analizin ikinci aşamasında düzenlemeden etkilenen olarak nitelendirdiğimiz sınıra yakın büyüyen bankaların kısıta tabi olan kredilere uyguladıkları faiz oranları ile kısıta tabi olmayan kredilere uyguladıkları faiz oranları farkının gelişimi incelenmiştir (Grafik IV.1.1.2). Faiz farkı incelemesi düzenleme etkisinin güçlenmesinde kredi talep koşullarının da etkili olduğuna, özellikle kredi talebinin yüksek olduğu dönemlerde bankaların kısıta tabi olan diğer TL ticari kredilere daha yüksek faiz uygulamak suretiyle kredi büyümelerini aylık yüzde 2 ile sınırladıklarına işaret etmektedir. Bu bağlamda sınıra yakın büyüyen bankalar için faiz farkı, TL ticari kredi talebinin güçlü olduğu mart-nisan aylarında yükselirken, kredi talebinin düştüğü yaz aylarında gerilemiş, kredi talebinin canlandığı eylül-ekim aylarında tekrar bir miktar açılmıştır.⁵ Dolayısıyla kredi büyüme kısıtı düzenlemesinin kredi talebinin yüksek olduğu dönemlerde büyüme

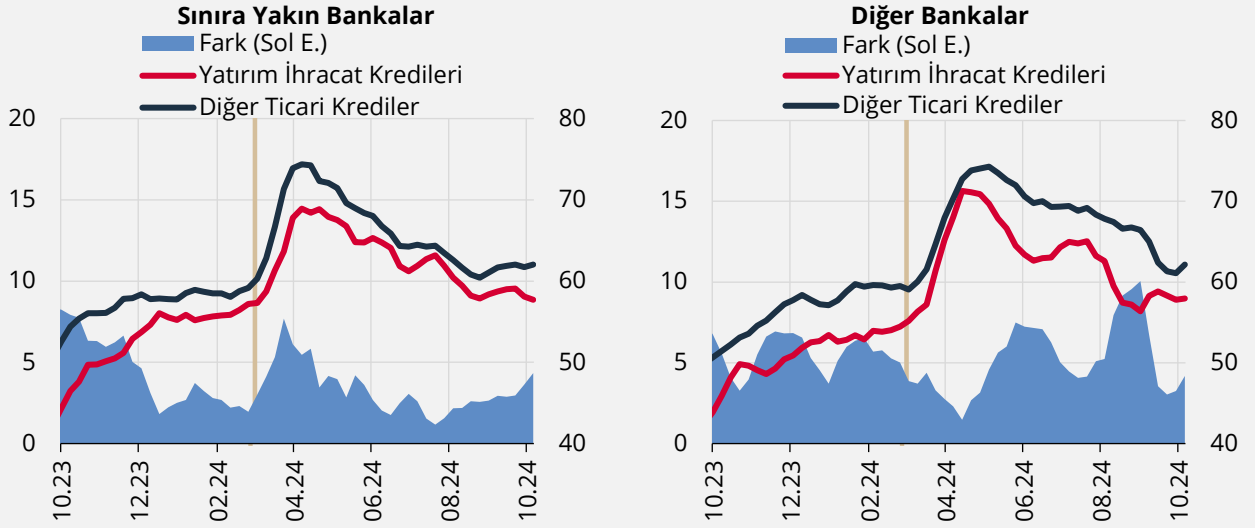
³ Kısıta tabi olmayan tüm kredilerin faiz oranı verisine erişim sağlıklı olmadığı için bu grup içerisinde faiz verisine erişimi sağlıklı olan yatırım ve ihracat kredileri incelenmiştir.

⁴ Kısıta tabi kredilerde Eylül ayı ve sonrasında etkilenen ve kontrol grubu arasındaki farkın kapanmasında, kontrol grubunda yer alan bankaların da Eylül ayında risk iştahının yükselmeye başlamasının ve yüksek TL kredi büyümesine ulaşmasının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

⁵ Mart-nisan dönemi ortalama aylık TL ticari kredi büyümesi yüzde 2,1, mayıs-ağustos ortalama büyüme yüzde 0,8, ve eylül-ekim ortalama büyüme yüzde 2 seviyesindedir. Toplam TL ticari kredi büyüme oranları, banka temsilcilerinin görüşleri ve anket bulguları TL ticari kredi talebinin mart-nisan ve eylül-ekim döneminde oldukça canlı olduğunu ima etmektedir.

isteği yüksek bankaların aylık TL kredi büyümesini yüzde 2'nin altında tutmak için kısıta tabi kredilerin faiz farkını açtığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte diğer banka grubunda ise söz konusu faiz farkının genel itibarıyla açık olduğu ve talep koşullarından bağımsız olarak oynak bir seyir izlediği görülmektedir. Bu durum, ilgili bankaların kısıta tabi kredilerde talep koşullarından bağımsız olarak büyüme isteğinin düşük olmasıyla ilişkili olabilir.

Grafik IV.1.I.2: Kısıta Tabi Olmayan ve Olan TL Ticari Kredi Faiz Oranları Farkı (% Puan, 4 HHO)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 11.10.24

Dipnot: Faiz Farkı=Kısıta Tabi Olan TL Kredi Faizi – Kısıta Tabi Olmayan TL Kredi Faizi. Hesaplamalarda kurumsal KMH, kurumsal kredi kartı ve sıfır faizli krediler hariç tutulmuştur. Dikey çizgi kredi büyümesine dayalı zorunlu karşılık uygulamasına geçildiği mart ayını göstermektedir.

Ampirik Bulgular

Son olarak düzenleme sonrasında sınıra yakın büyüyen bankalarla diğer bankalardaki iki kredi türü için oluşan faiz farkının ne yönde değiştiği bir regresyon analizi ile test edilmiştir. Regresyon analizinde Mart-Ekim 2024 arasındaki sekiz aylık dönem için banka-zaman seviyesinde veri kullanılmış, 10 banka için kısıta tabi olan ve olmayan kredi türleri arasındaki faiz farkı ($Faiz\ Fark_{it}$) açıklanan değişken olarak regresyona dâhil edilmiştir:

$$Faiz\ Fark_{it} = \beta_0(Etkilenen_i) + \beta_1(Talep_t \times Etkilenen_i) + \delta_i + \varepsilon_{it}$$

Bankaların düzenlemeden etkilenme durumlarını gösteren $Etkilenen_i$ değişkeni sınıra yakın büyüyen bankalar için 1, diğer bankalar için 0 olmak üzere kukla değişken şeklinde tanımlanmıştır. Düzenleme sonrasında kredi talebinin yüksek seyrettiği mart, nisan, eylül ve ekim ayları 1 olacak şekilde $Talep_t$ kukla değişkeni modele eklenmiştir. Son olarak banka sabit etkileri (δ_i) de modele dâhil edilerek bankalar özelindeki değişim etkileri kontrol edilmiştir. Dolayısıyla, $Talep_t \times Etkilenen_i$ terimine bağlı β_1 parametresi düzenlemenin yürürlüğe girmesiyle birlikte talebin yüksek olduğu dönemlerde sınıra yakın büyüyen bankalardaki faiz farkının, diğer bankaların faiz farkına kıyasla nasıl değiştiğini göstermektedir. Regresyonlarda hem yukarıda banka davranışını ağırlıklı dönem davranışı olarak ele aldığımız statik yaklaşım (sekiz dönemin en az beşindeki duruma göre) hem de bankaları her ay için kredi büyümelerine göre tekrar sınıfladığımız ve sınıra yakın büyüyen/diğer grubu bankaların her ay için değişebildiği dinamik yaklaşım kullanılmıştır.

Tablo IV.1.1.2: Regresyon Sonuçları

	Statik Yaklaşım	Dinamik Yaklaşım	
	Model 1	Model 2	Model 3
Talep * Etkilenen	2,494*** (0,844)	1,861** (0,821)	2,933*** (0,959)
Etkilenen	-	-	-2,147*** (0,952)
Banka Sabit Etkisi	Evet	Evet	Evet
Örnekleme Dönemi	03.24 - 10.24	03.24 - 10.24	03.24 - 10.24
Örnekleme Banka Kapsamı	Sınıra Yakın, Diğer	Sınıra Yakın, Diğer	Sınıra Yakın, Diğer

Kaynak: Yazar Hesaplamaları

Dipnot: Banka seviyesinde kümelenmiş standart sapmalar parantez içerisinde gösterilmiştir. *** p<0,01, ** p<0,05, * p<0,1.

Dinamik yaklaşımda bankaların mart-ekim arasındaki ortalama davranışına bakılmadan her ayki davranışı özel olarak incelenmiştir. Başka bir ifadeyle, bankalar her tesis dönemindeki davranışı dikkate alınarak bir dönem sınıra yakın büyüyen banka grubunda yer alabilirken sonraki ay diğer grupta yer alabilmektedir.

Model 1 sonuçları, kredi büyüme sınırı gelmesi ile birlikte talebin yüksek olduğu aylarda sınıra yakın büyüyen bankaların faiz farkını, diğer bankalara ve talebin düşük olduğu aylara kıyasla 2,49 puan artırdığını göstermektedir (Tablo IV.1.1.2). Dinamik yaklaşımda aynı durum Model 2'de incelenmiş ve sınıra yakın büyüyen bankaların statik yaklaşıma benzer şekilde faiz farkını 1,86 puan artırdığı bulgulanmıştır. Model 3'te ise sınıra yakın büyüyen bankaların diğer bankalara kıyasla; talebin düşük seyrettiği aylarda faiz farkını 2,15 puan azalttığı, talebin yüksek seyrettiği aylarda ise faiz farkını 2,93 puan yükselttiği yüzde 1 anlamlılık düzeyinde tespit edilmiştir.⁶

Sonuç olarak, sıkılaştırma adımları kapsamında 2024 yılı mart ayında TL kredi büyümesine getirilen yüzde 2 büyüme kısıtlamasının kredi faiz oranlarına etkisinde bankaların büyüme isteği ve kredi talep koşulları da etkili olabilmektedir. Düzenlemenin etkisi özellikle talebin güçlü olduğu aylarda kendini göstermiş, düzenlemeden etkilenen bankaların kısıta tabi olan ve olmayan kredilere uyguladığı faiz farkının açılması suretiyle kredi büyümesi, sınırlar dâhilinde tutulmuştur. Nitekim kredi talebinin görece güçlü olduğu mart, nisan, eylül ve ekim aylarında faiz farkı artarken, kredi talebinin düşük olduğu mayıs-ağustos döneminde fark azalmıştır. Özetle, çalışma bulguları düzenlemenin kredi talebinin yüksek olduğu dönemlerde faiz oranlarında sıkılaştırıcı etki yaptığına ve aşırı kredi taleplerine karşı sigorta görevi gördüğüne işaret etmektedir.

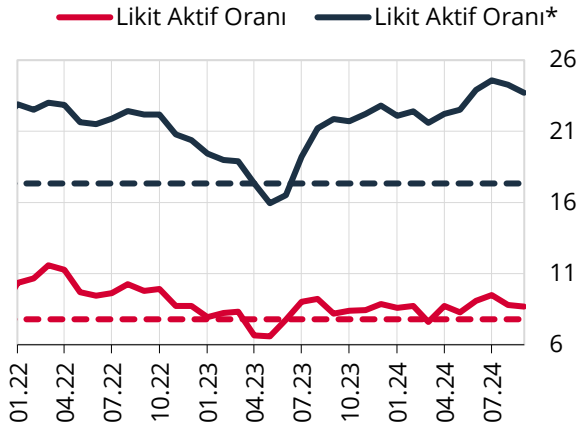
⁶ Regresyon katsayılarını daha doğru yorumlama imkânı vermesi amacıyla talep ve banka türüne göre tahmini ortalama faiz farkı değerleri (margins) elde edilmiştir. Buna göre, örneğin Model 2 için, kredi talebinin zayıf olduğu aylarda faiz farkı kontrol grubu bankalar için ortalama 3,18 puan olurken, etkilenen bankalarda bu fark 1,59 puana düşmektedir. Talebin güçlü olduğu aylarda ise faiz farkı kontrol grubu bankalar için 4,58 puana yükselirken, etkilenen bankalar için bir miktar daha düşük seviyede (4,47 puanda) kalmaktadır.

IV.2 Likidite Riski

Bankacılık sektörü aktifleri içerisinde likit varlıkların payı tarihsel ortalamalarının üzerindedir.

2024 yılının ilk çeyreğinde bir miktar gerileyen likit aktif oranı (ZK hariç) ikinci ve üçüncü çeyreklerde yükselerek tarihsel ortalamalarının üzerinde seyretmiştir. ZK'nın da dâhil edildiği likit aktif göstergesi ise tarihsel ortalamasının oldukça üzerine gelmiştir (Grafik IV.2.1). TCMB'nin sistemde oluşan fazla likiditenin aktif olarak yönetimi kapsamında ZK oranlarında yapılan ayarlamalar sonrasında, artan ZK bakiyesi ile birlikte söz konusu likidite oranı yüksek seviyeye ulaşmıştır. İlgili dönemde yurt dışı muhabir bankalardaki serbest hesap bakiyesi ve serbest DBS portföyü ZK hariç likit aktif oranına yukarı yönlü etkide bulunmuştur (Grafik IV.2.2). Likidite fazlasının öne çıktığı bu dönemde bankaların azalan TCMB fonlama ihtiyacına bağlı olarak serbest DBS bakiyesi artmıştır. Öte yandan TCMB ile yapılan swap işlemleri gerilerken döviz varlıklar için getiri arayışı kaynaklı olarak bankaların yurt dışı YP plasmanları artış göstermiştir. Bankaların yurt dışı muhabir bankalardaki YP hesap bakiyesi mayıs sonuna göre 4 milyar ABD doları artarak eylül sonu itibarıyla 18,5 milyar ABD dolarına yükselmiş ve yurt dışı serbest oranı tarihsel ortalamasının üzerine çıkmıştır.

Grafik IV.2.1: Likit Aktiflerin Payı (%)

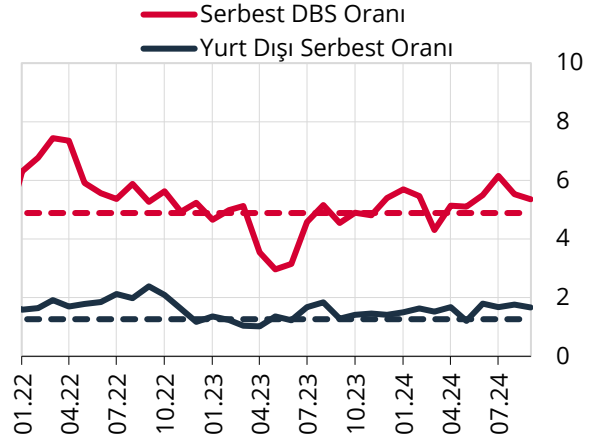

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Likit Aktif Oranı = (Nakit + Y. Dışı Bankalar Serbest + Serbest DBS + T. Repo Alacakları + Takasbank ve BİST Interbank Piyasası) / Aktifler. Likit Aktif Oranı* = (Nakit + Y. Dışı Bankalar Serbest + Serbest DBS + Serbest Dahil ZK) / Aktifler. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2021 dönemi ortalamasıdır.

Grafik IV.2.2: Seçilmiş Likit Kalemler (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Serbest DBS Oranı= Teminata Konu Olmayan Kamu Borçlanma Senetleri/Aktifler. Yurt Dışı Serbest Oranı = Yurt Dışı Serbest Hesaplar/Aktifler. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2021 dönemi ortalamasıdır.

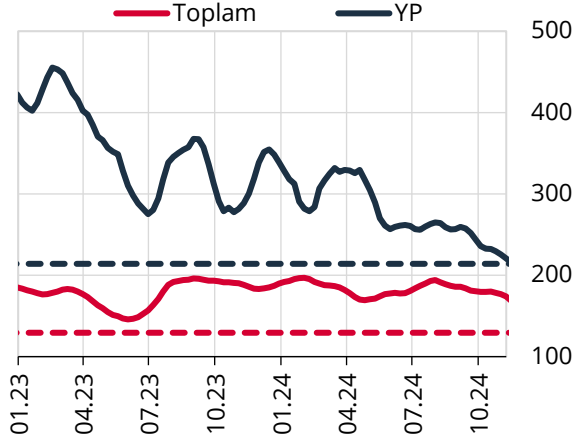
Alternatif göstergeler bankaların likidite yapısındaki olumlu görünümü teyit etmektedir.

Bankaların 30 gün içinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarını yüksek likit varlıklar ile karşılama kapasitesini gösteren likidite karşılama oranları (LKO), yasal sınırların ve tarihsel ortalamalarının üzerindeki seyrini korumaktadır (Grafik IV.2.3). Bankacılık sektörü likit varlıkları kısa vadede oluşabilecek olası nakit çıkışlarını hem TL hem de YP cinsi karşılayabilecek kapasitededir. 2024 yılı nisan ayından itibaren TL varlıklara artan talep nedeniyle sistemde TL likiditenin yükselmesi bankaların TCMB ile yaptıkları swap işlemlerine olan ihtiyacını azaltmıştır. Swap işlemlerinde kullanılan likiditenin YP kredi fonlamasında kullanılması kısa vadeli pencerede swap işlemleri kaynaklı olarak net nakit girişinin azalmasına ve YP LKO'nun gerilemesine neden olmuştur. Diğer taraftan bu gösterge halen tarihsel ortalamasının ve yasal sınırın üzerindedir.

Bankacılık sektörünün önemli likidite göstergelerinden olan TL kredi/mevduat (KM) oranı düşük seviyelerde yatay bir seyir izlemiştir (Grafik IV.2.4). Sıkı para politikası duruşu ve makroihtiyati tedbirler neticesinde güçlü seyreden TL mevduat büyümesi ve ılımlı kredi büyümesi kredi mevduat oranının yatay bir seyir izlemesinde etkili olmuştur. Toplam KM oranı 2023 yılında tarihsel olarak en düşük seviyesini gördükten sonra 2024 yılında bir miktar yükselerek yüzde 80'e ulaşmıştır. YP kredi büyümesinin bu dönemde artışı KM oranındaki yükselişte öne çıkan unsurdur. YP kredi büyümesini kısıtlayan makroihtiyati tedbirlerin devreye alınması ile KM oranındaki artış sonlanmıştır. Likidite göstergeleri, istikrarlı bir kaynak olan mevduatın bankaların fonlama

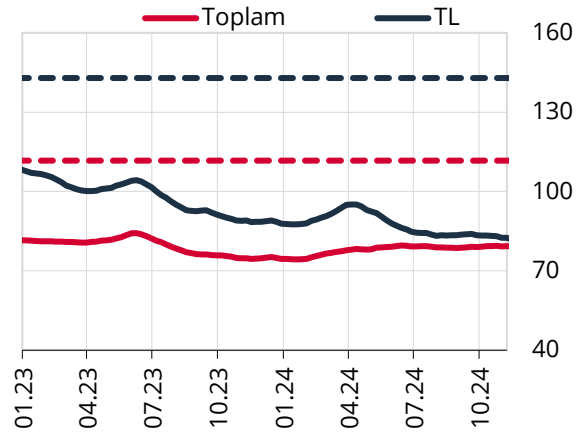
kompozisyonunda öneminin arttığına ve bankaların olası şoklara karşı güçlü likidite tamponlarının bulunduğu işaret etmektedir.

Grafik IV.2.3: Likidite Karşılama Oranları
(4 HHO, %)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 08.11.24
Dipnot: KYB'ler hariçtir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Toplam ve YP LKO'lar için yasal alt limitler sırasıyla yüzde 100 ve 80 olarak uygulanmaktadır. Kesikli çizgiler her bir serinin 2014-2021 dönemi ortalamasıdır.

Grafik IV.2.4: Kredi/Mevduat Oranı
(4 HHO, %)

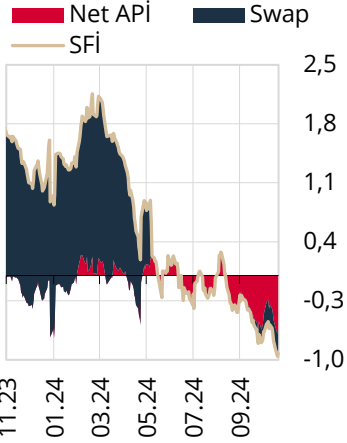

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 08.11.24
Dipnot: KYB'ler hariç hesaplanmıştır. Bankalara kullandırılan krediler ile bankalar mevduatı hariçtir. Kesikli çizgi, her bir serinin 2014-2021 ortalamasıdır.

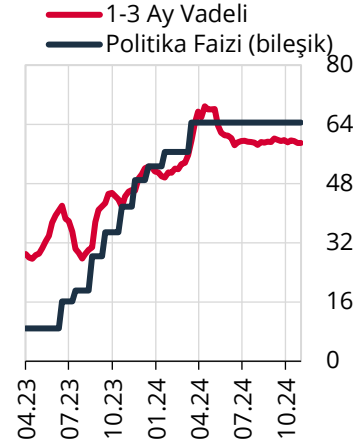
TL fazla likidite, TCMB tarafından başta zorunlu karşılıklar ve depo alım işlemleri olmak üzere etkin bir şekilde yönetilmektedir.

Sermaye girişleri, KKM azalışı kaynaklı ZK'daki gerileme, TL mevduata geçişin devam etmesi, TCMB tarafından yapılan döviz işlemleri ve Hazine tarafından gerçekleştirilen TL cinsi işlemler kaynaklı olarak sistemde fazla likidite oluşmuştur (Grafik IV.2.5). Sistemdeki fazla likiditenin sterilize edilmesini ve para piyasalarında gecelik faiz oranlarının politika faizi etrafında oluşmasını sağlamak amacıyla mayıs ayında TL mevduat ve KKM hesapları, eylül ayında ise TL mevduat için tesis edilen TL ZK oranları artırılmıştır (Grafik IV.2.6). TCMB sistemdeki fazla likiditeyi yönetirken, likiditenin sistem içindeki dağılımını ve yatırım tercihlerinin etkisiyle para piyasası fonlarında oluşan yoğunlaşmayı da göz önüne almaktadır. Mayıs ayı PPK toplantısında ilan edilen ilave likidite sterilizasyonu tedbirleri kapsamında TCMB tarafından Borsa İstanbul Repo/Ters Repo Pazarında ve Bankalararası Para Piyasası'nda gecelik vadede yapılan işlemler, TL depo alım ihaleleri ve ayrıca TCMB swap stokunun gerilemesi piyasa likiditesinin yönetilmesini sağlamıştır. Ayrıca, TCMB'nin Takasbank Para Piyasası'nda gerçekleştirmeye başladığı depo işlemleri, fazla likiditenin piyasa faizlerinde oluşturduğu aşağı yönlü etkileri sınırlamıştır.

Piyasadaki yüksek TL likidite, artan TL tasarruf talebi ve iyileşen beklentiler TL mevduat faizlerinde aşağı yönlü baskı oluşturabilmektedir. Öte yandan, TCMB'nin likidite adımları, ZK faiz ve komisyon oranlarında yapılan değişiklikler, TL mevduat payı hedeflerinde yapılan ayarlamalar TL mevduat faizindeki politika faizi ile uyumlu düzeyin korunmasını sağlayarak parasal aktarımı güçlendirmektedir. Piyasadaki kısa vadeli faiz oranları piyasadaki likidite koşullarına bağlı olarak faiz koridoru içinde dalgalanırken, TL mevduat tercihi için belirleyici olan 1-3 ay vadeli mevduatın akım bileşik faizi son dönemde yüzde 60 seviyesine yakın yatay seyir izlemektedir. TL mevduat faizlerinin seyrinde politika faizi, piyasadaki likidite ve makroihtiyati politikaların yanı sıra enflasyon ve kur beklentileri de belirleyici olmaktadır (Grafik IV.2.7).

Grafik IV.2.5: TCMB Fonlaması
(Trilyon TL)

Kaynak: TCMB

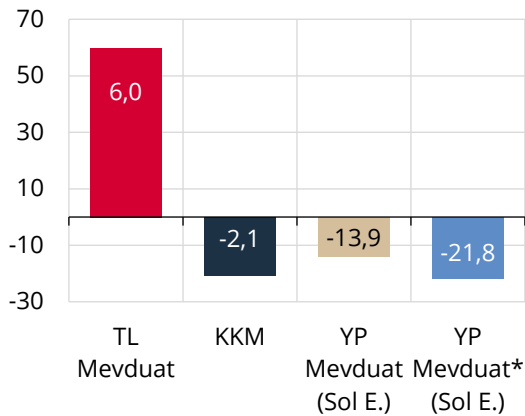
Grafik IV.2.6: TL ZK Bakiyesi
(14 Günlük HO, Trilyon TL)**Grafik IV.2.7: Toplam TL**
Mevduat Faizleri (%)

Son Gözlem: 08.11.24

Dipnot: Kesikli çizgiler KKM hesaplarına ilişkin 30 Ocak 2024, 23 Mayıs 2024 ve 21 Eylül 2024 tarihlerinde alınan ZK kararlarını göstermektedir. Mevduat ve politika faizi yıllık bileşik olarak gösterilmiştir.

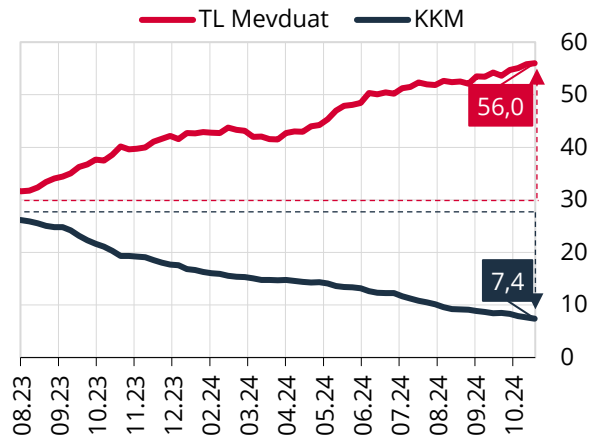
TL mevduatın toplam mevduat içindeki payı istikrarlı biçimde artarken, KKM'nin payı yüzde 7'ye gerilemiştir.

Uygulanan sıkı para politikası, KKM'den TL mevduata geçişi teşvik eden ve TL mevduat payının artmasına yönelik devreye alınan düzenlemeler TL tercihini desteklemeye devam etmektedir. Öte yandan enflasyon ve kur beklentilerindeki iyileşme TL mevduat payındaki artışın sürekliliğine ilave katkı sağlamıştır. KKM'den çıkışların hızlanması ile bazı mudilerin dövize yönelmesi ve altının uluslararası piyasalardaki fiyatındaki yükseliş YP mevduat bakiyesinde yukarı yönlü etkide bulunsa da YP mevduatta da önemli bir azalış gerçekleşmiştir (Grafik IV.2.8). 2023 yılı ağustos ayına göre kur ve parite etkilerinden arındırılmış olarak YP mevduat 21,8 milyar ABD doları, KKM 2,1 trilyon TL azalmıştır. Aynı dönemde TL mevduattaki artış 6 trilyon TL düzeyine gelirken, TL mevduat oranı ağustos 2023'e göre 24 puan, mayıs 2024'e göre 8 puan artarak yüzde 56'ya yükselmiştir. TL mevduat payı mevcut durumda 2017 yılı son çeyreğinde aldığı değerlerden sonraki en yüksek seviyesindedir. Para piyasası fonlarında biriken önemli ölçüdeki bakiye de göz önüne alındığında TL tercihinin daha da belirginleştiği görülmektedir. Makroihtiyati düzenlemelerin TL mevduat, YP mevduat ve KKM arasındaki tercihleri yönlendirici yapısı ve tüzel kişiler ile hanehalkı beklentilerindeki iyileşmenin etkisiyle KKM'nin azalmaya ve TL mevduat payının önümüzdeki dönemde artmaya devam etmesi beklenmektedir (Grafik IV.2.9).

Grafik IV.2.8: Mevduat Değişimi
(Trilyon TL, Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Dipnot: TL mevduat bakiyesi KKM bakiyesini içermemektedir. Mevduat değişimi grafiği 25 Ağustos 2023 ile 8 Kasım 2024 tarihleri arasındaki değişimi ifade etmektedir. YP Mevduat* bakiyesi kur, parite ve altın fiyatı etkilerinden arındırılmıştır.

Grafik IV.2.9: Mevduat Dağılımı
(Pay, %)

Son Gözlem: 08.11.24

Ülke risk primindeki gerileme ve kredi derecelendirme kuruluşlarının not artırımları, yurt dışı finansman koşullarındaki iyileşmeyi desteklemektedir.

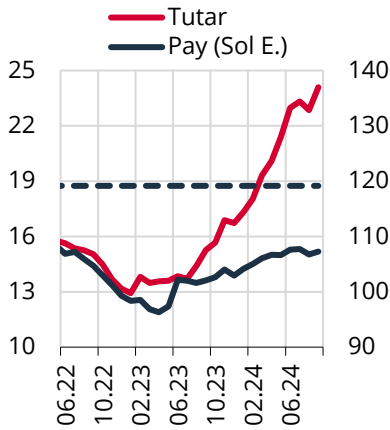
Global piyasalarda oynaklıkların yüksek olduğu ve jeopolitik risklerin öne çıktığı son dönemdeki konjonktüre rağmen yabancı yatırımcıların Türk bankalarının borçlanma enstrümanlarına yüksek ilgisi devam etmiştir. 2024 yılı içerisinde Türkiye'nin kredi notunun kademeli olarak artırılması da bu olumlu görünüme eşlik etmiştir.

Bankacılık sektörü dış borç stoku 137 milyar ABD dolarına ulaşırken, fonlama kompozisyonunda dış borcun payı yüzde 15'e yükselmiştir (Grafik IV.2.10). Ülke risk primindeki gerilemeye bağlı azalan maliyetlerle borçlanmalarını artıran bankaların yurt dışı borç çevirme oranlarında uzun vade kaynaklı yükseliş gözlenmektedir. TCMB düzenlemelerinde ZK avantajına sahip olan orta-uzun vadeli dış borçların yenileme oranlarının yüzde 150'nin üzerindeki seyri, dış borçların ortalama vadesinin uzamakta olduğuna, dış fonlama kalitesinin yükseldiğine işaret etmektedir (Grafik IV.2.11).

Teminatsız YP fonlama türleri olan eurobond ve sermaye benzeri tahvil ihracı işlemlerinde yabancı yatırımcı iştahının güçlü seyretmesi bankalara dış borç kompozisyonunu çeşitlendirme imkânı sağlamıştır. Mevcut Rapor döneminde eurobond bakiyesi artışını sürdürerek 24,9 milyar ABD dolarına yükselmiş ve 2020 yılındaki seviyelere ulaşmıştır. Bankalar sermaye benzeri borçlanmalarını (SBB) artırarak sermayelerini güçlendirmeye devam etmektedir (Grafik IV.2.12). Uzun vadeli borçlanmalardaki olumlu görünümün önümüzdeki dönemde de ülke risk primindeki iyileşme ve gelişmiş ülkelerin faiz oranlarındaki gerileme ile birlikte güçlenerek devam etmesi beklenmektedir.

Grafik IV.2.10: Dış Borç Bakiyesi ve Payı

(Milyar ABD Doları, %)

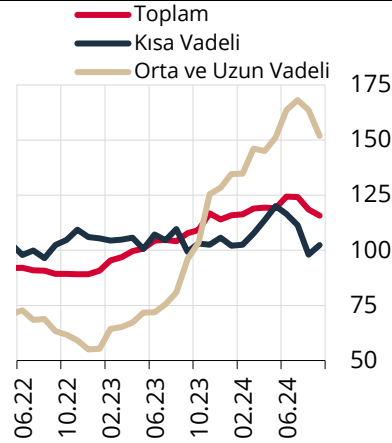

Kaynak: TCMB, MKK

Dipnot: Tutar parite etkisinden arındırılmıştır. Euro cinsi dış borçların ABD doları karşılığı 2018 haziran ayı parite değeriyle yeniden hesaplanmıştır. Kesikli çizgi, pay serisinin 2014-2021 ortalamasıdır.

Grafik IV.2.11: Dış Borç Yenileme Oranı

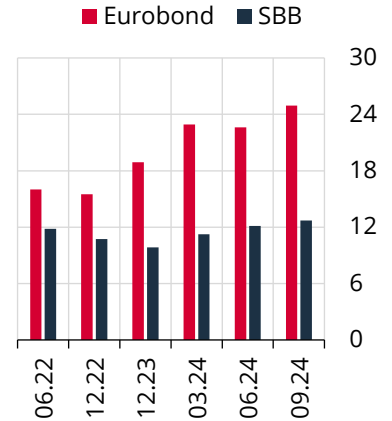
(%)

Dipnot: Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihracı dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının toplam için 6, kısa vade için 3, uzun vade için 12 aylık hareketli toplamları üzerinden hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.12: Eurobond ve SBB Bakiyeleri

(Milyar ABD Doları)

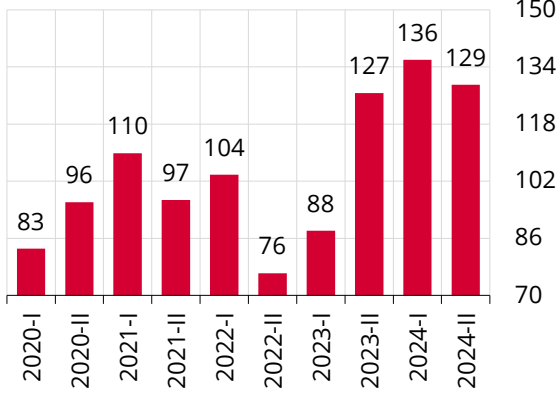

Son Gözlem: 09.24

Sendikasyon maliyetleri ve yüksek yenileme oranlarında olumlu görünüm, yılın ikinci yarısında devam etmektedir. 2024 yılının ilk yarısında vadesi gelen sendikasyon kredileri yüzde 136 oranında yenilenmiştir (Grafik IV.2.13). Yılın son çeyreğinde yenilenecek diğer sendikasyon kredilerinin de yüzde 100'ün üzerinde yenilenmesi beklenmektedir. Teminatlı Gecelik Finansman Oranı (SOFR) ortalamaları bir önceki döneme göre bir miktar gerilerken, marjlarda gözlenen ilave azalış sendikasyon kredisi toplam maliyetlerinin bir yıllık vadede yaklaşık yüzde 6,8 seviyelerine gerilemesini sağlamıştır. Yılın ikinci yarısında yapılan işlemlerde 2 yıllık vadelerde sendikasyon kullanımlarının gerçekleşmesi, yurt dışı borçlanmanın vade yapısını desteklemektedir. Sendikasyon işlemlerinde ABD doları cinsi 367 gün vadeli dilimde risk primi geçen yılın aynı dönemine göre 175 bp, geçen yılın son çeyreğinde yapılan işlemlere göre ise 75 bp azalmıştır (Grafik IV.2.14). Türk bankalarının risklere karşı dayanıklılığının teyidi ve ülke kredi notunun olumlu seyrinin de desteği ile önümüzdeki süreçte bankaların yurt dışı fonlama kaynaklarına erişim imkânının artmaya devam etmesi beklenmektedir. YP kredi

kullandırmaları ve bankaların likidite yönetimi kapsamında YP fonlama ihtiyaçları dış borçlanma talebi açısından belirleyici olacaktır.

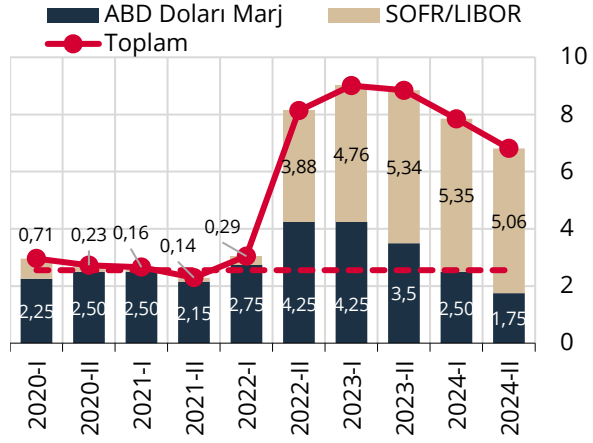
Grafik IV.2.13: Sendikasyon Kredilerinde Yenileme Oranı (%)

Kaynak: TCMB, KAP

Son Gözlem: 11.24

Grafik IV.2.14: Sendikasyon Kredilerinde Maliyetler (%)

Kaynak: KAP, Bloomberg

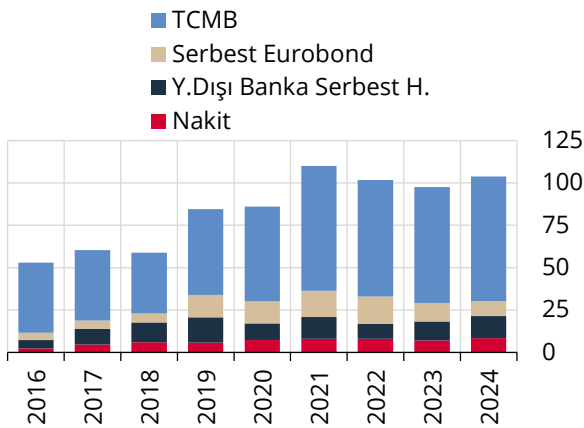
Son Gözlem: 11.24

Dipnot: KYB'ler hariç büyük ölçekli 10 banka için hesaplanmıştır. I ve II sırasıyla ilgili yılın nisan-haziran ile ekim-aralık sendikasyon dönemlerini temsil etmektedir. Dış borç yenileme oranı, belirtilen dönemlerdeki toplam kullanım ve geri ödeme tutarlarının oranı olarak hesaplanmıştır. 2024 ikinci yarısı için kasım ayı üçüncü haftası itibarıyla gerçekleşen işlemler göz önüne alınmıştır. ABD doları marj, SOFR/LIBOR oranına ek olarak uygulanan faiz oranını göstermektedir. Kesikli çizgi, toplam maliyetin 2014-2021 ortalamasıdır.

Sektörün olası YP likidite şoklarına karşı sahip olduğu YP likidite tamponları güçlü seyrini korumaktadır.

2024 yılı eylül ayı itibarıyla bankaların son üç ayda ortalama 104 milyar ABD doları tutarında ZK dahil YP likit varlık tuttıkları görülmektedir (Grafik IV.2.15). Sektörün 1 yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi dış borç stoku 63 milyar ABD doları iken, YP cinsi likit varlıkları ile kısa vadeli yurt dışı borçlarını karşılama oranı yüzde 164 seviyesindedir (Grafik IV.2.16).

Grafik IV.2.15: YP Likit Aktifler (Milyar ABD Doları)

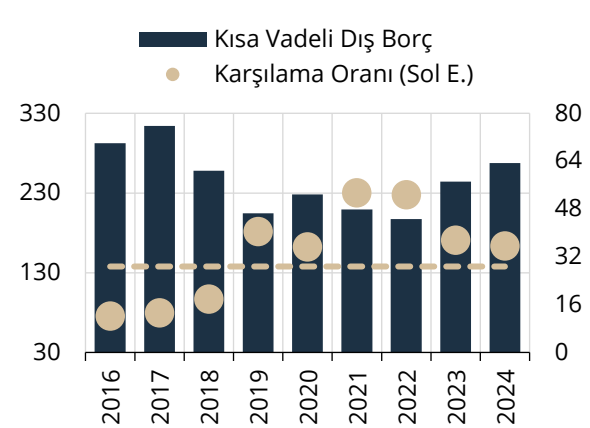

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: İlgili kalemler için yılın son 3 ayının ortalaması hesaplanmıştır. TCMB kalemi bankaların serbest dahil YP ZK bakiyelerini göstermektedir.

Grafik IV.2.16: Kısa Vadeli YP Dış Borç ve Karşılama Oranı (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: KAP, Bloomberg

Son Gözlem: 09.24

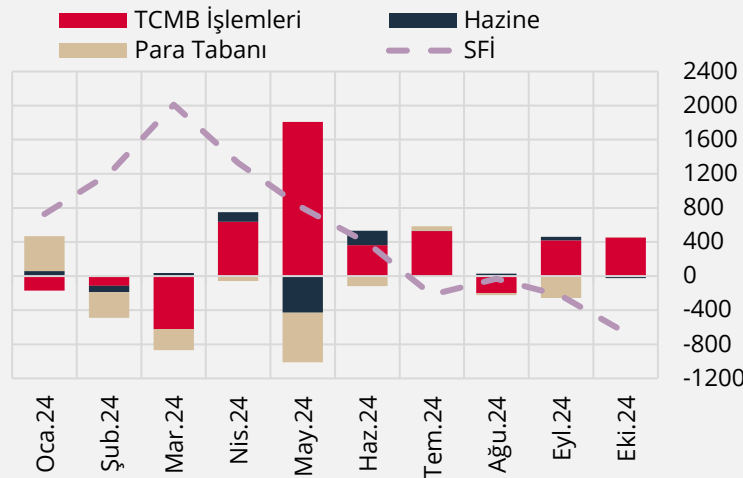
Dipnot: Dış borç, 1 yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi dış borçları içermekte olup, yurt dışı yerleşiklerin YP mevduat hesapları hariç tutularak hesaplanmaktadır. Dış borca ilişkin son veri tarihi eylül ayıdır. Kesikli çizgi karşılama oranının 2014-2021 dönemi ortalamasını göstermektedir.

Kutu IV.2.I: Sterilizasyon Araç Setinin Para Piyasası Faizlerine Etkisi

TCMB, likidite yönetimi çerçevesinde, temel hedefi olan para politikasının etkin biçimde uygulanmasını, ödeme sistemlerinin aksamadan çalışmasını hedeflemektedir. TCMB likidite yönetimi kapsamında, likidite koşullarına ilişkin gelişmeleri yakından takip ederken, likiditenin etkin yönetilmesi ve aktarım mekanizmasının sağlıklı işleyişi açısından kullanılan araç setinin yeterliliğini de gözden geçirmektedir. Bu kutuda, 2 Ağustos 2024 tarihi sonrasında devreye alınan ilave likidite araçlarının para piyasası faizlerinin seviyesi ve gün içi oynaklıkları üzerindeki etkisi değerlendirilmektedir.

2024 yıl başında likidite açığını gösteren sistemin fonlama ihtiyacı (Sfİ) 729 milyar TL tutarında iken, 2024 yılı ekim ayı sonu itibarıyla sistemdeki likidite açığı ortadan kalkmış ve sistemdeki fazla likidite 664 milyar TL'ye ulaşmıştır. Söz konusu dönem genelinde para tabanı gelişmelerine bağlı olarak sistemden likidite çekilirken özellikle yılın ikinci çeyreğinden itibaren artan ters para ikamesi (ters dolarizasyon) ve sermaye girişleri sonucunda TCMB net döviz pozisyonunun iyileşmesi ile birlikte sisteme TL likidite girişi gerçekleşmiştir. Bu gelişmelerle, yılın ilk çeyreğinde dönemsel oluşan fazla likidite, özellikle TCMB taraflı döviz işlemleri sonucunda, yılın ikinci yarısından itibaren kalıcı bir hal almıştır (Grafik IV.2.I.1). Söz konusu fazla likiditenin sterilizasyonu amacıyla likiditenin piyasa katılımcıları arasındaki heterojen dağılımı da dikkate alınarak bir dizi yeni sterilizasyon araçları devreye alınmıştır. Bu çerçevede, aynı gün 11.00-11.30 ve 13.45-14.15 saatleri arasında, farklı vadelerde TL depo alım ihalesi düzenlenmeye başlanmıştır. Ayrıca, satım yönlü altın ve döviz swap ihaleleri devreye alınmış ve Takasbank Para Piyasası'nda (TPP) para alımı yönlü emir girişine başlanarak sterilizasyon araç seti çeşitlendirilmiştir.¹

Grafik IV.2.I.1: 2024 Yılı Sfİ Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

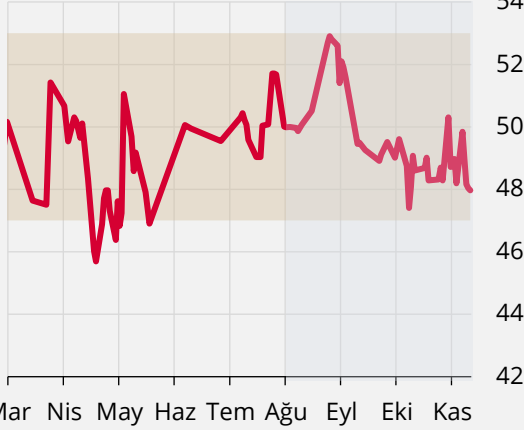
Son Gözlem: 31.10.24

Dipnot: Artı yönlü hareketler sisteme likidite girişini, eksi yönlü hareketler ise likidite çıkışını göstermektedir.

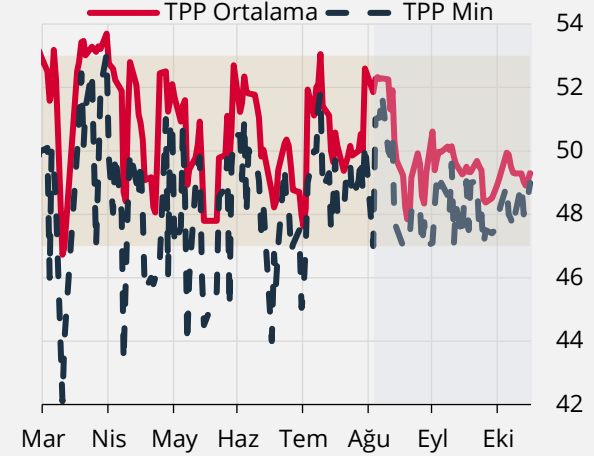
2 Ağustos 2024 tarihinden itibaren döviz karşılığı, 31 Ekim 2024 tarihinden itibaren ise altın karşılığı satım yönlü swap ihaleleri piyasa ihtiyaçlarına göre kademeli olarak kullanılmaktadır.² Bu kapsamda, haftalık vadede BIST Swap Pazarında gerçekleşen swap işlemlerinde oluşan faiz oranlarının piyasada mevcut likidite fazlasına karşın faiz koridoru içerisinde olduğu görülmektedir (Grafik IV.2.I.2). Satım yönlü swap işlemlerinin, diğer sterilizasyon araçlarıyla birlikte, sterilizasyon imkanlarını çeşitlendirdiği ve parasal aktarımı güçlendirdiği görülmektedir.

¹ Aynı gün valörlü, farklı ihale saatlerinde, değişik vadelerde gerçekleşen TL depo alım ihalelerine ve satım yönlü Türk lirası swap ihalelerine 2 Ağustos 2024 tarihi itibarıyla düzenlenmeye başlanmıştır. Daha detaylı bilgi için Enflasyon Raporu 2024 - III Kutu 1.1 incelenebilir.

² Satım yönlü swap işlemlerinde valör tarihinde altın ve döviz karşılığında TL çekilimi yoluyla sterilizasyon yapılmaktadır.

Grafik IV.2.1.2: İma Edilen BIST Swap Faizleri (%)

Kaynak: TCMB, BIST Son Gözlem: 15.11.24
Dipnot: Faiz oranı haftalık vadede gerçekleşen işlemlerin ağırlıklı ortalaması alınarak oluşturulmuştur. Mavi taralı alan TCMB swap ihalelerinin düzenlendiği dönemi, bej taralı alan ise faiz koridorunu göstermektedir.

Grafik IV.2.1.3: Takasbank Para Piyasası Faizleri (%)

Kaynak: TCMB, BIST Son Gözlem: 15.11.24
Dipnot: TPP'de gecelik vadede gerçekleşen işlemlerin ağırlıklı ortalama faiz oranı ile en düşük (min) faiz oranı gösterilmektedir. Mavi taralı alan TPP'de TCMB kotasyon işleminin yapıldığı dönemi, bej taralı alan ise faiz koridorunu göstermektedir.

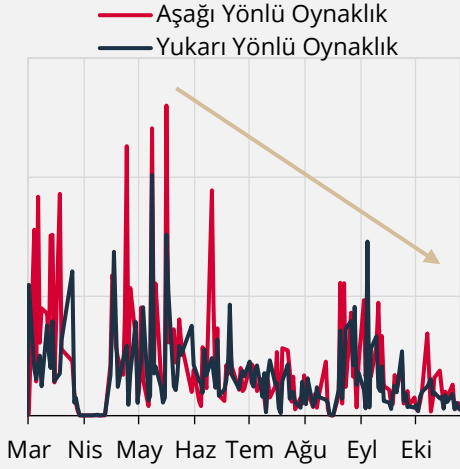
2024 yılı ağustos ayı öncesinde kullanılan araç seti çerçevesi, fazla likiditenin bankalarla Bankalararası Para Piyasası'nda, bankalar ve banka dışı finansal kuruluşlarla BIST Repo-Ters Repo Pazarı'nda ve Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda (TİP) kotasyon yoluyla sterilize edilebilmesine imkân sağlıyordu.³ Bu kapsamda, araç çeşitliliğinin genişletilmesi amacıyla ağustos ayında Takasbank Para Piyasası'nda (TPP) alış yönlü kotasyon yoluyla sterilizasyon işlemlerine başlanmıştır.⁴ Böylece, bankalar ve banka-dışı finansal kuruluşlarla farklı piyasalarda işlem yapılarak likidite fazlasının sterilize edilmesine imkân sağlanmıştır. Böylece sterilizasyon işlemi yapılabilecek kuruluş ve işlem tutarı konusunda çeşitlilik artarken operasyonel esneklik elde edilmiştir. TPP faiz hareketleri incelendiğinde, TCMB'nin TPP'de alış yönlü kotasyon girmeye başlamasıyla piyasada oluşan ağırlıklı ortalama faiz oranı ile gün içi gerçekleşen en düşük faiz oranı arasındaki farkın sınırlandırıldığı görülmektedir (Grafik IV.2.1.3).

Finansal piyasalarda faiz seviyesine ilave olarak faiz oynaklıkları da para politikası aktarım kanalı açısından önem arz etmektedir (Özbekler vd., 2021). Bu kapsamda, BIST Repo/Ters Repo Pazarı'nda gerçekleşen gecelik vadeli işlemlerin gün içi oynaklıkları incelenmiştir. İncelenen gün içi işlemler için 5 dakikalık pencerelerde faizin bir önceki pencereye göre arttığı değişimler kullanılarak yukarı yönlü oynaklık, azaldığı değişimler kullanılarak ise aşağı yönlü oynaklıklar hesaplanmıştır.⁵ Sonuçlara göre, mart ayı sonrasında faiz oynaklıkları genellikle döngüsel likidite koşullarına bağlı olarak değişkenlik gösterirken, aşağı yönlü oynaklıkların daha belirgin olduğu değerlendirilmektedir (Grafik IV.2.1.4). 2 Ağustos 2024 tarihinden sonra devreye alınan ilave sterilizasyon araçlarının katkısıyla aşağı ve yukarı yönlü oynaklıkların sınırlandırıldığı görülmektedir. Ayrıca, likidite koşullarından bağımsız olarak, borçlanma piyasalarında gerçekleşen faiz oynaklıklarının sınırlandırıldığı, aşağı yönlü oynaklıklardaki gerilemenin ise daha belirgin olduğunu dikkat çekmektedir (Grafik IV.2.1.5).

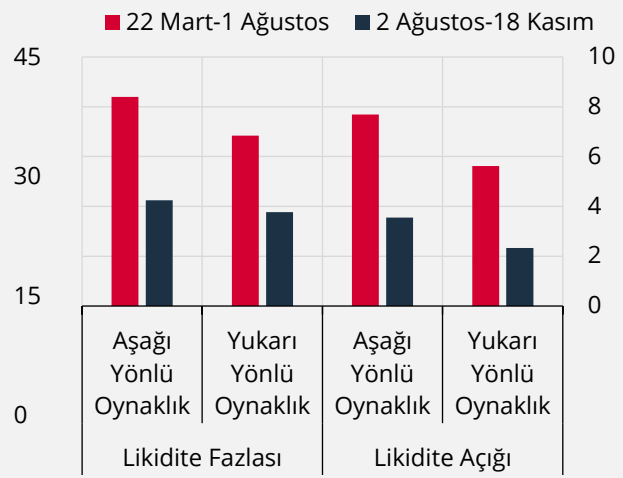
³ TCMB bünyesinde bulunan Para Piyasaları nezdinde yapılan işlemler

⁴ TCMB, 14 Ağustos 2024 itibarıyla Takasbank Para Piyasası'nda gecelik vadede TCMB borç alma faizi oranından kotasyon girmeye başlamıştır.

⁵ Gün içi oynaklıklar gerçekleşen oynaklıklar (realized volatility) kullanılarak hesaplanmıştır. Aşağı yönlü oynaklık, gerçekleşen negatif yarı-oynaklığı, yukarı yönlü oynaklık ise gerçekleşen pozitif yarı-oynaklığı ifade etmektedir. Detaylı bilgi için (Barndorff-Nielsen vd., 2008).

Grafik IV.2.1.4: BIST Repo/Ters Repo Pazarı Gün İçi Faiz Oynaklıkları (%)

Kaynak: BIST, Yazar Hesaplamaları

Grafik IV.2.1.5: BIST Repo/Ters Repo Pazarı Gün İçi Faiz Oynaklıkları (%)

Bu kutuda, 2024 yılında piyasadaki likidite koşullarını etkileyen faktörler değerlendirilirken, genişletilen sterilizasyon çerçevesinin para piyasalarında oluşan faiz seviyeleri ve oynaklıkları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Sonuç olarak, genişletilen sterilizasyon araç seti yardımıyla para piyasalarında oluşan faiz oranları TCMB faiz koridoru ile daha uyumlu hale gelirken, parasal aktarım kanalı açısından önem arz eden faiz oynaklıklarının da belirgin olarak sınırlandırıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Kaynakça

Barndorff-Nielsen, O. E., Kinnebrock, S., & Shephard, N. (2008). Measuring downside risk-realised semivariance. CREATES Research Paper, (2008-42).

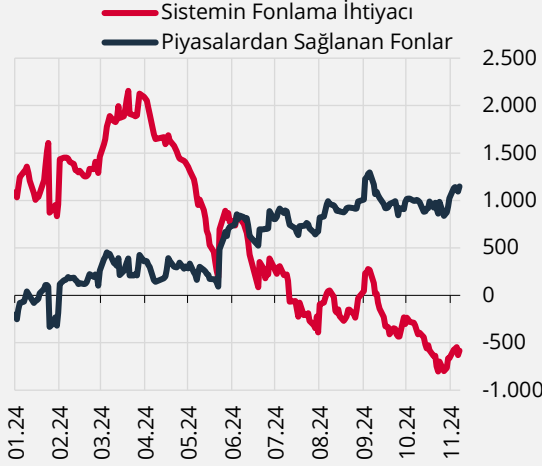
Özbekler, A. G., Kontonikas, A., & Triantafyllou, A. (2021). Volatility forecasting in European government bond markets. International Journal of Forecasting, 37(4), 1691-1709.

Kutu IV.2.II: TL Likidite Koşulları ve Mevduat Faizlerindeki Yakın Dönem Eğilimler

Mevduat faizlerinin seviyesinde temel olarak politika faizi belirleyici olurken piyasadaki likidite durumu, TCMB'nin likidite yönetimi, TL mevduatı teşvik etmeye yönelik devreye alınan düzenlemeler ve beklentiler de faizlerin seviyesi üzerinde etkili olabilmektedir. TCMB, son dönemde çeşitlendirdiği likidite yönetimi araçları ve TL mevduatının teşvik edilmesine yönelik uyguladığı makroihtiyati düzenlemelerle, piyasada kısa vadeli faizlerin ve mevduat faizlerinin politika faizi ile uyumlu seviyelerde oluşmasını desteklemekte ve aktarım kanalını güçlendirmektedir. Bu kutu çalışmasında, parasal aktarımı güçlendirmeyi amaçlayan son dönem politikaların ve likidite koşullarının TL mevduat faizlerinin seyrine ve bankalar arasındaki dağılımına olan yansımaları özetlenmektedir.

2024 yılının ilk çeyreğine kadar olan dönemde bankacılık sisteminin fonlama ihtiyacı yüksek seyrederken söz konusu ihtiyaç büyük ölçüde swap işlemleriyle karşılanmıştır. Yılın ikinci çeyreğinden itibaren artan sermaye akımları, TL cinsi varlıklara yönelik güçlü talep ve TCMB taraflı döviz işlemleri neticesinde sistemin likidite açığı hızlı bir şekilde kapanmış ve yılın üçüncü çeyreğinden itibaren sistemde fazla likidite gözlenmeye başlamıştır. Diğer taraftan, kasım ayı itibarıyla fazla likiditenin 600 milyar TL'yi aşmasına karşı, likiditenin önemli bir kısmının para piyasası fonlarında birikmesi sonucu bankaların TL fonlaması artarak devam etmiş ve bankaların para piyasası işlemleri ve repo yoluyla sağladığı net fonlama 1,1 trilyon TL'ye yükselmiştir (Grafik IV.2.II.1 ve IV.2.II.2).

Grafik IV.2.II.1: TL Fonlama İşlemleri
(Milyar TL)

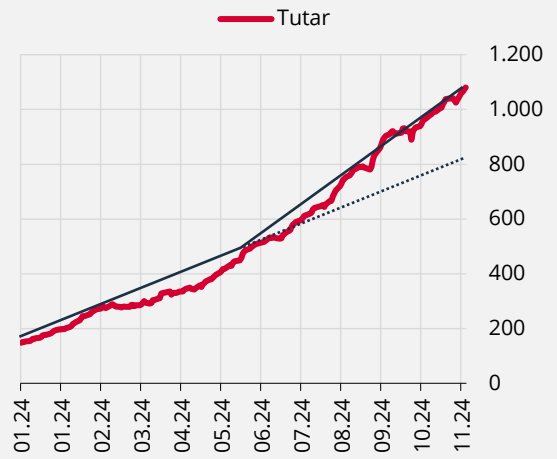

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.11.24

Dipnot: "Sistemin Fonlama İhtiyacı" TCMB net swap ve net API bakiyelerinin toplamıdır. "Piyasalardan Sağlanan Fonlar" bankaların para piyasası işlemleri ile repo işlemlerinin net bakiyesini göstermektedir.

Grafik IV.2.II.2: Para Piyasası Fonları
(Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.11.24

Dipnot: Koyu renk ile gösterilen çizgiler 2 Ocak – 31 Mayıs ve 3 Haziran – 8 Kasım arasındaki eğimi göstermektedir. Kesikli çizgi 2 Ocak – 31 Mayıs eğim çizgisinin devamıdır.

Sistemde oluşan fazla likiditenin yönetilmesi amacıyla mevcut sterilizasyon araçlarının etkinliği artırılırken bunlara ek olarak yeni araçlar kademeli olarak devreye alınmıştır. Bu kapsamda, ek TL depo alım ihaleleri düzenlenmeye başlanmış, satım yönlü altın ve döviz karşılığı TL swap ihaleleri de devreye alınmıştır. Ardından diğer para piyasalarında da para alımı yönünde emir girişlerine başlanmış, alt bant seviyesinden yapılan bu girişler para piyasalarında etkin bir alt sınır oluşumunu desteklemiştir. Gün içinde 13.45 ve 14.15 saatleri arasında açılan ek TL depo alım ihaleleri özellikle BIST repo/ters repo pazarında faizlerin aşağı yönlü hareketini sınırlandıran önemli bir unsur olmuştur. Devreye alınan ilave araçlarla çeşitlendirilen sterilizasyon çerçevesi sonucunda, mevduat faizlerindeki aşağı yönlü oynaklık azalmıştır (Tablo IV.2.II.1).¹

¹ Tabloda kutu çalışmasının içeriği ile ilgili düzenlemelere atıf yapılmış olup detaylı bilgi için bkz.

(i) Finansal İstikrar Raporu Kasım 2024, Kutu II.2.II: Finansal Piyasaların Etkin İşleyişine Yönelik Atılan Adımlar

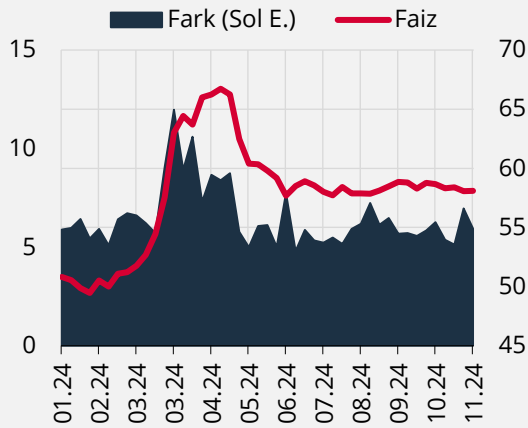
(ii) Enflasyon Raporu Ağustos 2024, Kutu 1.1: Türk Lirası Likidite Gelişmeleri ve Sterilizasyon Araçları

Tablo IV.2.II.1: Aktarım Kanalını Etkileyen Düzenlemeler

TL Likidite Yönetimine İlişkin Devreye Alınan Araçlar
TL depo ihalelerine başlanması
Döviz karşılığı TL swap işlemlerinin sonlanması
Satım yönlü altın ve döviz swap ihalelerine başlanması
Gün içi ek TL depo alım ihalelerinin açılması
Diğer para piyasalarında alım yönlü emir girişleri
Zorunlu karşılık oranlarının güncellenmesi
TL Mevduata Yönelik Makroihtiyati Uygulamalar
TL payı, KKM yenileme ve TL'ye geçiş hedeflerinin güncellenmesi
Zorunlu karşılıklara hedeflere bağlı faiz ödenmesi
Hedeflere ulaşamayan bankalar için zorunlu karşılıklar üzerinden komisyon uygulanması

Mevduat faizlerinde gözlenebilecek oynaklıklara karşı zorunlu karşılıklar, sistemdeki fazla likiditenin kalıcı olarak sterilize edilmesi ve böylece aktarım kanalının desteklenmesi amacıyla aktif şekilde kullanılmıştır. Bu kapsamda TL mevduat ve KKM hesapları için zorunlu karşılık oranları ve TL yükümlülükler için bloke tesis oranı artırılmıştır. ZK artışlarının banka bilançolarında oluşturduğu maliyetin azaltılması ve bu maliyetin mevduat faizlerine yansıtılmaması amacıyla TL ZK üzerinden faiz ödenmeye başlanmıştır. Bu adımlarla aktarım mekanizması güçlenirken TL mevduat payının artırılmasına ve KKM hesaplarından TL mevduata geçişin desteklenmesine yönelik hedefler finansal istikrarı da gözeterek şekilde sürekli olarak gözden geçirilmiştir.

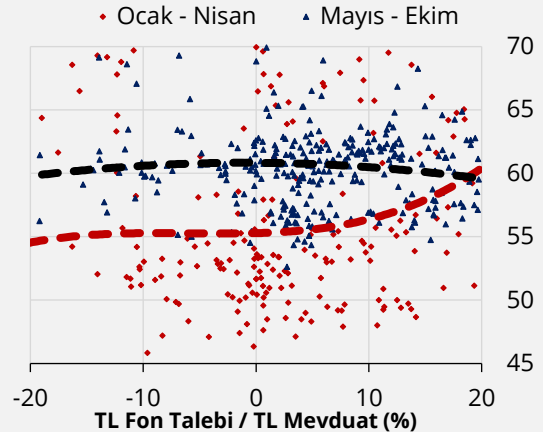
Atılan sterilizasyon adımları ve makroihtiyati çerçevede yapılan düzenlemelerle, sistemdeki fazla likiditenin mevduat faizleri üzerinde oluşturduğu aşağı yönlü etki sınırlandırılarak para politikasının etkinliği desteklenmiştir. 2024 yılı mayıs ayına kadar olan dönemde likidite koşullarının faiz geçişkenliği yüksek seyretmiş, politika faizi artışı sonrasında yükselen mevduat faizlerinde bankalararası önemli farklılaşmalar izlenmiştir. Bu dönemde bankaların TL fonlama pozisyonu açısından talep eden ve arz eden olarak ayrıştığı gözlenmiştir. Bu ayrışma likidite açığı ve fazla likiditesi olan bankalar için faizleri farklılaştırırken likidite ve mevduat faizleri arasındaki ilişkiyi de etkilemektedir. Bunun sonucunda likidite açığı bulunan bankalarda TL fon talebinin mevduat faizleri üzerinde yukarı yönlü etkiye sahip olduğu görülmüştür. Takip eden mayıs - ekim döneminde ise TL fonlama pozisyonundaki ayrışmanın önemli ölçüde azaldığı, sistemdeki fazla likiditenin mevduat faizleri üzerinde önemli bir etki oluşturmadığı gözlenmiştir (Grafik IV.2.II.3 ve Grafik IV.2.II.4).

Grafik IV.2.II.3: TL Mevduat Faizleri (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.11.24

Dipnot: 1-3 ay vadeli tasarruf mevduatı faizleri için banka bazında en alt ve en üst yüzde 10'luk kısım dışarıda bırakıldıktan sonra en yüksek ve en düşük arasındaki fark gösterilmektedir. Katılım bankaları hariçtir.

Grafik IV.2.II.4: Likidite ve TL Mevduat Faizleri (%)

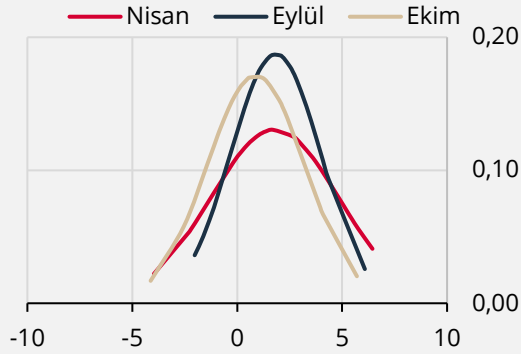
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 08.11.24

Dipnot: Yatay eksen bankaların para piyasası ve repo işlemleri yükümlülüklerinin varlıklarından farkının bankalar mevduatı hariç TL mevduata oranıdır. Dikey eksen 1-3 ay vadeli tasarruf mevduat faizlerini göstermektedir. Kesikli çizgiler ilgili serinin çok terimli tahminidir.

Bankacılık sistemindeki TL mevduat faizlerinde görülen farklılaşmanın haziran ayından itibaren yılın ilk dönemine göre uç örnekler değerlendirildiğinde önemli ölçüde kapandığı ve faizlerin sektör genelinde politika faizine yakın seviyelerde olduğu görülmektedir. Banka mevduat faizlerinin sektör faizinden farklarının dağılımı da son aylarda faizlerin yılın ilk yarısına göre ortalama etrafında yoğunlaşmaya başladığını teyit etmektedir (Grafik IV.2.II.5). Ek olarak bankalar arasında görülen uç mevduat faizlerinin azalmasıyla birlikte faizlerdeki oynaklığın yılın ilk yarısına göre önemli ölçüde gerilediği görülmektedir (Grafik IV.2.II.6).

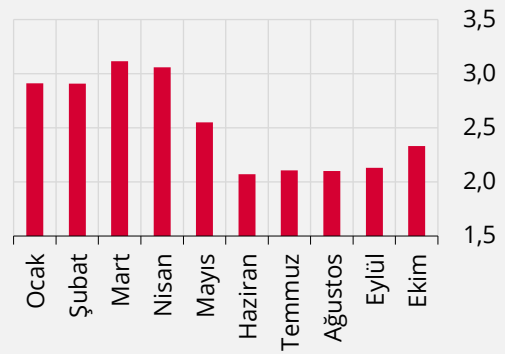
Grafik IV.2.II.5: TL Mevduat Faizlerinin Dağılımı

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplamaları

Dipnot: Aylık olarak ağırlıklandırılan banka bazlı 1-3 ay vadeli tasarruf mevduat faizlerinin ilgili aya ait ağırlıklı ortalama sektör faizinden farklarının olasılık yoğunluk fonksiyonlarıdır. İlgili aydaki her bir gözlemden o ayın ortalamasının farkı alınmış ve standart sapmasına bölünerek hesaplanmıştır. Katılım bankaları hariçtir.

Grafik IV.2.II.6: TL Mevduat Faizlerinin Yayılmı

Kaynak: TCMB, Yazar Hesaplamaları

Dipnot: Banka bazlı 1-3 ay vadeli tasarruf mevduat faizlerinin ağırlıklı ortalama sektör faizinden farkının standart sapmasıdır. Katılım bankaları hariçtir.

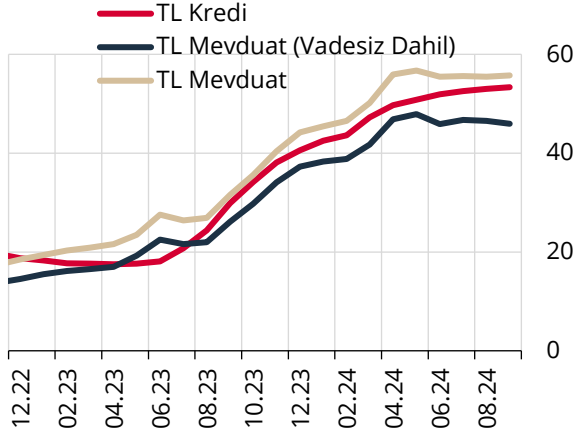
Sonuç olarak, TCMB'nin etkin TL likidite yönetimi ile fazla likiditenin mevduat faizleri üzerindeki olası aşağı yönlü etkisi sınırlandırılırken politika faizinin mevduat faizlerine geçişkenliği desteklenmiştir. Parasal aktarım mekanizmasının güçlenmesi ile birlikte bankaların mevduat faizlerinde görülen sektör ortalamasına göre uç değer gerçekleştirmeleri azalırken mevduat faizleri sektör ortalamasına yakınsamıştır.

IV.3 Faiz ve Kur Riski

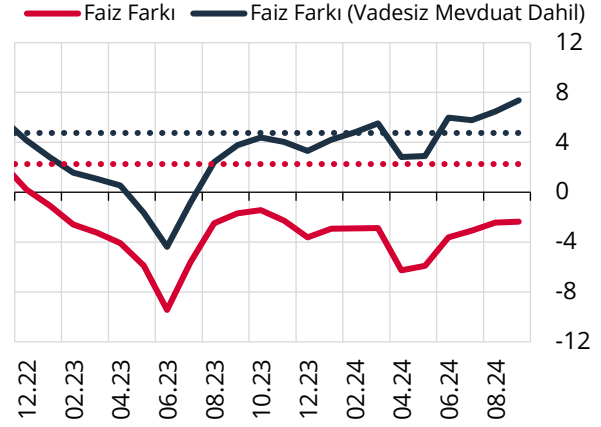
Son politika faiz artırımının ardından stok kredi faizlerinin yukarı yönlü yeniden fiyatlanması devam ederken, stok mevduat faizleri yataya yakın hareket etmiş, stok kredi mevduat faiz marjı bir miktar artmıştır.

Faiz oranlarındaki değişimler sektörün vade uyumsuzluğu nedeniyle, kredi mevduat faiz marjı ve yeniden değerlendirme kanalı üzerinden banka bilançolarını etkilemektedir. 2023 yılı ikinci yarısından bu yana sıkı para politikası durumu kapsamında TL kredi ve mevduat faizleri yukarı yönlü hareketlenmiş, son politika faiz artırımı ise 2024 yılı mart ayında gerçekleşmiştir. Bu dönemde bankaların, bilançolarında yer alan stok TL cinsi kredi ve mevduatın yukarı yönlü yeniden fiyatlanması devam etmiştir. Kredilere kıyasla daha kısa vadeli olan ve dolayısıyla faizi daha hızlı yenilenen mevduatın bilançolarda yeniden fiyatlanması büyük ölçüde gerçekleşmiştir. Diğer yandan stok faiz uyarlaması daha yavaş olan kredi faizlerindeki artış son dönemde devam etmiştir. Son faiz artırımı ile birlikte gerileyen stok faiz marjı bu gelişmelerin ardından bir miktar iyileşmiş, haziran ayından bu yana tarihsel ortalamasının üzerinde seyretmiştir. Ancak vadesiz mevduat hariç incelendiğinde negatif alandaki seyir devam etmektedir (Grafik IV.3.1 ve Grafik IV.3.2).

Grafik IV.3.1: TL Kredi ve Mevduat Faizleri
(Stok, %)

Grafik IV.3.2: TL Kredi Mevduat Faiz Farkı
(Stok, %)

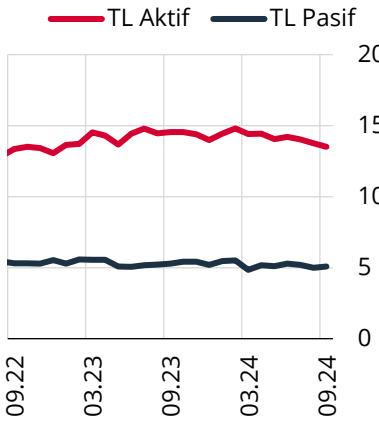
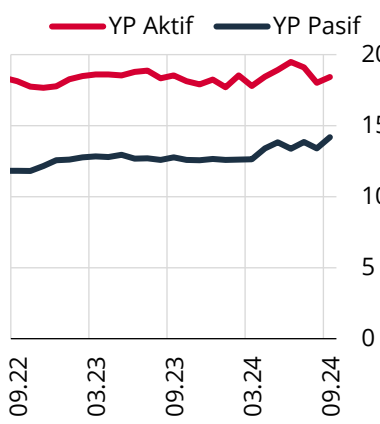
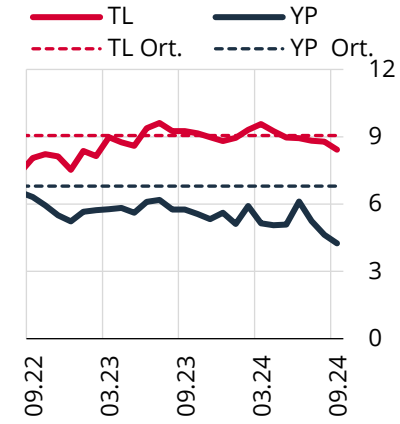
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Katılım bankaları dâhil değildir. Mevduat faizlerinde bankalar mevduatı hariçtir. Kredi faizlerine KK ve KMH dâhildir. Kesikli çizgiler 2013–2021 ortalamasını göstermektedir.

Faize duyarlı aktif ve pasif arasındaki vade uyumsuzluğu tarihsel ortalamalarının altında seyretmektedir.

Bankaların faize duyarlı TL aktiflerinin ağırlıklı ortalama vadesi mart sonuna göre 0,9 ay azalarak 13,5 ay seviyesine gerilerken, faize duyarlı TL yükümlülüklerin ortalama vadesi 5 ay dolayında yatay seyretmiştir (Grafik IV.3.3). Diğer taraftan YP aktiflerin ortalama vadesi 18,4 aya, YP yükümlülüklerin ortalama vadesi 14,2 aya yükselmiştir (Grafik IV.3.4). Sıkı para politikası durumuyla birlikte gerileyen ülke risk primi neticesinde bankaların uzun vadeli YP finansmana erişiminin artması, yükümlülük vadesinin uzamasında etkili olurken, mayıs ayı sonuna kadar görülen YP kredi genişlemesinin ise YP aktiflerin ağırlıklı ortalama vadesindeki artışta etkili olduğu değerlendirilmektedir. Haziran ayından itibaren ise bahse konu vadelerde yeniden gerileme gözlenmiştir. Böylece ağırlıklı ortalama vade farkları TL aktif ve pasifler için 8,4 ay ile tarihsel ortalamasının sınırlı şekilde altında seyredirken, YP tarafta vade farkı 4,2 aya gerilemiştir (Grafik IV.3.5).

Grafik IV.3.3: TL Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadeleri (Ay)**Grafik IV.3.4: YP Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadeleri (Ay)****Grafik IV.3.5: Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Wade Farkı (Ay)**

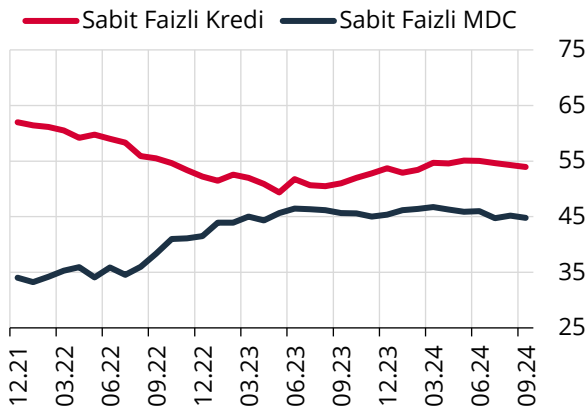
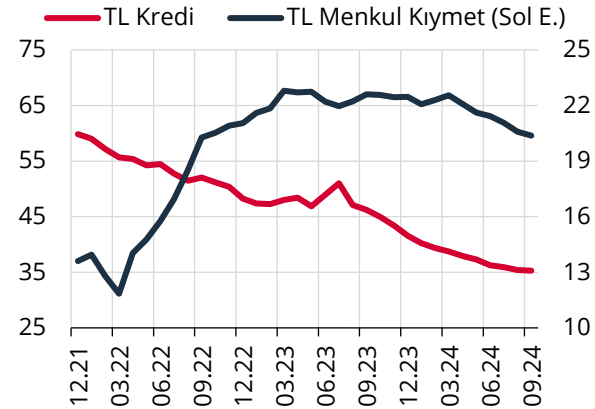
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Vadeler, yeniden fiyatlama dönemini göstermektedir. Ağırlıklı ortalama vadeler vade dilimlerinin orta noktaları ile ilgili finansal varlık ve yükümlülüklerin nakit akışları esas alınarak hesaplanmaktadır. Kesikli çizgiler ilgili serilerin 2013-2020 ortalamalarını göstermektedir. Katılım bankaları dâhil değildir. Bankalar, vadesiz mevduat üzerinden hesapladıkları çekirdek mevduatı üç yıla kadar vadelere dağıtabilmektedirler.

Banka aktiflerinde sabit faizli TL kredi ve menkul kıymetlerin payı yatay seyredirken, söz konusu varlıkların ağırlıklı ortalama vadeleri gerilemiştir.

Sabit faizli TL kredilerin payı 2024 yılı ilk çeyreği itibarıyla yüzde 55'e yükselirken sonrasında yataya yakın bir seyir izlemiştir, TL menkul kıymetlerin payında dönem içinde önemli bir değişiklik görülmemiştir (Grafik IV.3.6). Sabit faizli TL menkul kıymetlerin ve kredilerin ortalama vadeleri ise gerilemiştir (Grafik IV.3.7). Kredi koşullarının sıkılaştığı bu dönemde kredi müşterilerinin görece daha kısa vadelerde borçlanma eğiliminin bu gelişmede etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

Grafik IV.3.6: TL Menkul Değerler ve TL Kredilerin Faiz Yapısı (%)**Grafik IV.3.7: Sabit Faizli TL Menkul Değer ve TL Kredilerin Vadeleri (Kalan Wade, Ay)**

Kaynak: TCMB

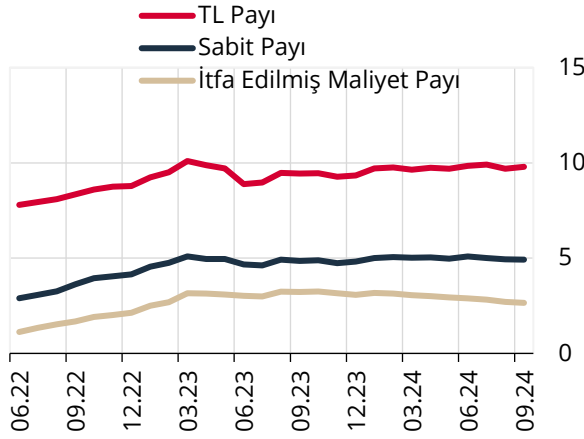
Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Ağırlıklı ortalama vadeler gösterilmektedir. Ağırlıklı ortalama vadeler vade dilimlerinin orta noktaları ile sabit faizli TL kredilerin nakit akışları esas alınarak hesaplanmaktadır. TL menkul değerler için vade, bankaların elinde bulundurduğu sabit getirili toplam menkul kıymetler üzerinden hesaplanmıştır. Katılım bankaları hariçtir.

TL menkul kıymetlerin aktifler içindeki payı yatay seyrini korurken, bankalar söz konusu menkul kıymetleri ağırlıklı itfa edilmiş değerleri üzerinden sınıflandırmaktadır.

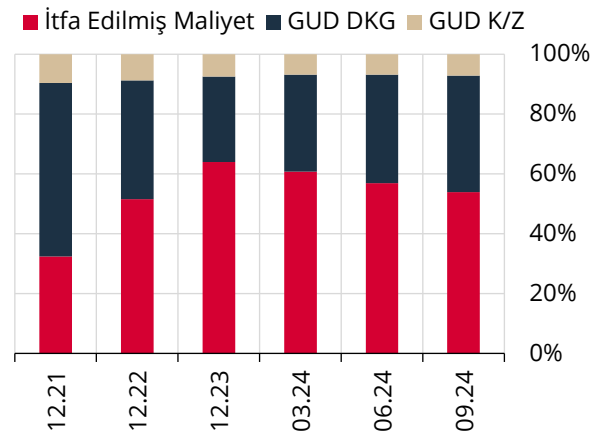
Bankaların bilançolarında taşıdıkları TL menkul kıymetlerin aktif içindeki payı yüzde 9,8; sabit faizli TL menkul kıymetlerin payı ise yüzde 4,9 seviyesindedir (Grafik IV.3.8). Bankalar uzun vadeli ve sabit getirili TL menkul kıymetleri değer azalışlarının kârlılık ve özkaynak üzerindeki olumsuz etkisini sınırlama amacıyla bilançolarında itfa edilmiş maliyet yöntemi ile muhasebeleşirmektedir. İtfa edilmiş maliyetle değerlendirilenler, sabit faizli TL menkul kıymetler içindeki payı yüzde 53,9 seviyesindedir. (Grafik IV.3.9).

Grafik IV.3.8: TL Menkul Kıymetlerin Aktif Payı (%)

Kaynak: TCMB

Grafik IV.3.9: Sabit Faizli TL Menkul Değerler (Toplam İçindeki Pay)

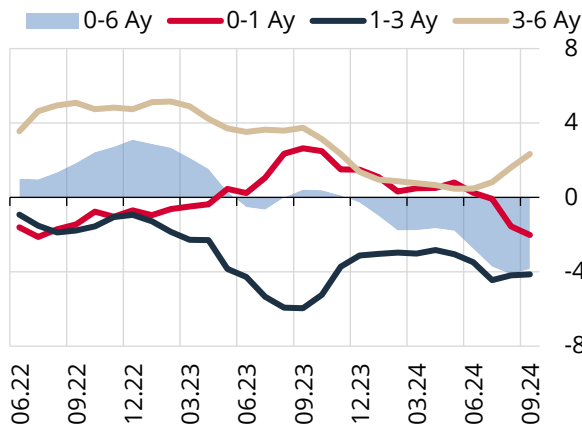
Son Gözlem: 30.09.24

Dipnot: GUD K/Z Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Menkul Değerler; İtfa Edilmiş Maliyet "İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Menkul Değerler" ve GUD DKG "Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Menkul Değerler" için kullanılmıştır.

Getirisi faize bağlı olmayan menkul kıymetler sabit faizli menkul kıymetlere dahil edilmiştir.

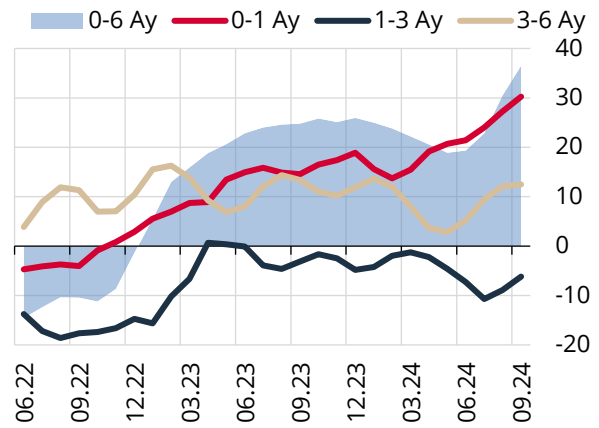
Bankaların 6 aydan kısa vadede taşıdıkları TL varlık yükümlülük farkı negatif alanda seyrederken, sektör YP tarafta kısa vadede fazla pozisyon taşımaktadır.

Sıkı para politikası duruşunun korunması ve beklentilerin iyileşmesi ile birlikte mudilerin kur korumalı mevduat ve YP mevduattan TL mevduata geçişleri belirginleşmiştir. Nispeten daha uzun vadelerde açılan kur korumalı mevduattan TL mevduata geçiş 3-6 ay arası vadede fazla olan TL varlık yükümlülük farkını artırmıştır. Diğer taraftan mudilerin para piyasası fonları gibi alternatif yatırım araçlarına da yönelmesi bankaların fonlama kompozisyonunda kısa vadeli fonlama kalemlerinin payını yükseltirken, 0-1 ay arası TL varlık yükümlülük farkı pozitif alandan negatif alana geçmiştir. 1-3 ay arasında ise TL varlık-yükümlülük farkının toplam aktiflere oranı 2024 yılının üçüncü çeyreğinde yatay seyir izlemiştir (Grafik IV.3.10). Bankaların uzun vadeli YP finansmana erişimi ve YP mevduatta görülen gerileme ile YP kredi büyümesi, YP tarafta kısa vadeli fazla varlık yükümlülük farkının yukarı yönlü hareketini desteklemiştir (Grafik IV.3.11).

Grafik IV.3.10: TL Varlık-Yükümlülük/Toplam Aktif Boşluk (Gap) Analizi (Yüzde, 3 Aylık HO)

Kaynak: TCMB

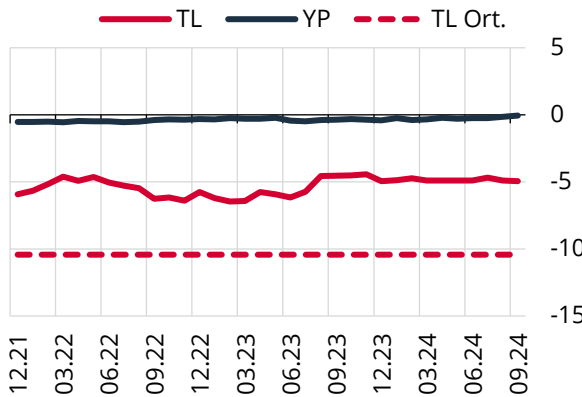
Dipnot: Katılım bankaları hariçtir. Vadesiz kalemler hariçtir.

Grafik IV.3.11: YP Varlık-Yükümlülük Boşluk (Gap) Analizi (Milyar ABD Doları, 3 Aylık HO)

Son Gözlem: 09.24

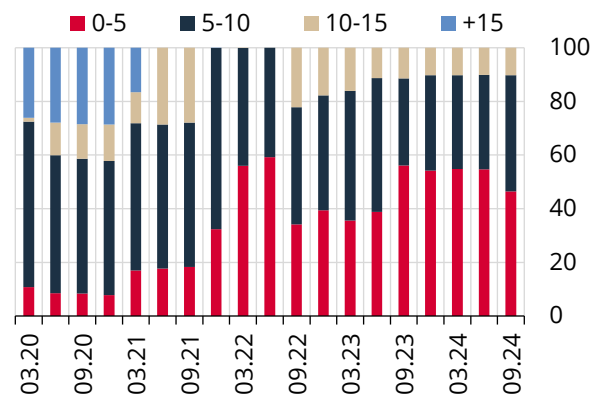
Bankacılık hesaplarının TL ve YP faiz şoklarına duyarlılığı sınırlı seviyede olup, tarihsel ortalamalarının altındadır.

Standart faiz riski ölçüm yaklaşımına göre, bankaların TL faiz oranlarında 500 baz puan, YP faiz oranlarında 200 baz puan yukarı yönlü şok karşısında bankacılık hesapları kaynaklı ortaya çıkabilecek olası kayıpları YP için oldukça sınırlı seviyededir. Sektörün TL faiz şoklarına duyarlılığı ise Eylül 2024 itibarıyla yasal özkaynaklarının yüzde 4,9'u olup tarihsel ortalamasının altındadır (Grafik IV.3.12).¹ Mart 2021'den bu yana, TL faiz şoku senaryosu altında yasal özkaynaklarının yüzde 15 ve üzerinde kayıp yaşayan banka bulunmazken sektörün aktif büyüklüğünün yüzde 90'ına sahip bankaların faiz şoku duyarlılığı yüzde 10'un altındadır (Grafik IV.3.13). Bu çerçevede, sektörün düzenleme sınırlarıyla uyumlu bir faiz riski görünümüne ve bilanço yapısına sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik IV.3.12: Pozitif Faiz Şoku Sonrası Kayıpların Özkaynaklara Oranı (Bankacılık Hesapları, %)

Kaynak: TCMB

Dipnot: Ekonomik değer yaklaşımında faize duyarlı varlık ve yükümlülüklerin faiz oranındaki değişim karşısında bugünkü değerindeki değişim esas alınmaktadır. Verim eğrisinin TL faiz şokunda 500 bp ve YP faiz şokunda 200 bp yukarı yönlü paralel hareket ettiği varsayılmaktadır. Faiz şoku senaryosunda yaşanan kayıplar dilimlere ayrılmıştır. Her dilime düşen bankaların aktif toplamı sektörün aktif toplamına oranlanmıştır. Katılım bankaları hariçtir. Tarihsel ortalama 2013-2020 ortalamasıdır.

Grafik IV.3.13: TL Faiz Şoku Sonrası Kayıp/Özkaynak Dilimlerine Göre Banka Aktiflerinin Payı (%)

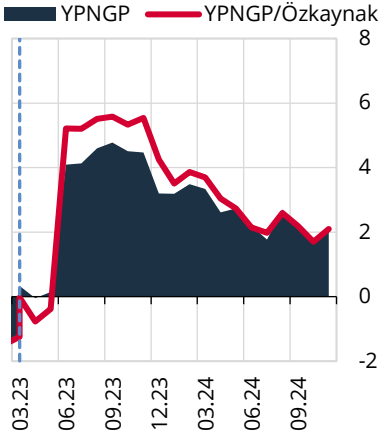
Son Gözlem: 09.24

¹ BDDK'nın Bankacılık Hesaplarından Kaynaklanan Faiz Oranı Riskinin Standart Şok Yöntemiyle Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmeliği kapsamında faiz riski kaynaklı kaybın yasal özkaynağa oranı yüzde 20'yi aşamaz.

Sektörün YP pozisyon fazlası 2023 yılının son çeyreğinden bu yana gerilerken, YPNGP/öz kaynak oranı yasal sınırlar içerisinde seyretmektedir.

Yabancı para net genel pozisyonu (YPNGP) 2023 yılı eylül ayından bu yana 2,7 milyar ABD doları, 2024 yılı mart ayından bu yana ise yaklaşık 1,3 milyar ABD doları azalırken YPNGP/öz kaynak oranı yüzde 2,1 ile yasal sınırın² içerisinde (Grafik IV.3.14). 2023 yılı sonundan itibaren döviz açık pozisyonu taşıyan bankaların sayısında artış görülmekle birlikte, YP pozisyonu pozitif bölgede yer alan bankalar halen sektörün yaklaşık yüzde 75'ini oluşturmaktadır (Grafik IV.3.15). Mart ayından itibaren bankaların bilanço içi ve bilanço dışı YP kalemlerinde önemli miktarda değişiklik gerçekleşmiştir. Sektörün bilanço içi açık pozisyonu 52 milyar ABD dolarından 16 milyar ABD dolarına, bilanço dışı fazla pozisyonu ise 56 milyar ABD dolarından 18 milyar ABD dolarına gerilemiştir (Grafik IV.3.16). Bilanço içinde ağırlıklı olarak YP kredi, YP mevduat ve yurt dışı borç gelişmeleri, bilanço dışında ise para takası işlemlerindeki gelişmeler bu değişimin kaynaklarıdır.

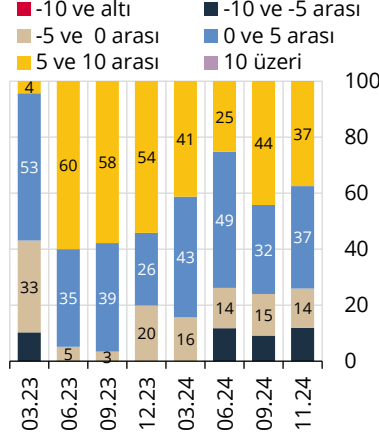
Grafik IV.3.14: YPNGP/Özkaynak Oranı ve YPNGP Gelişimi (% , Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

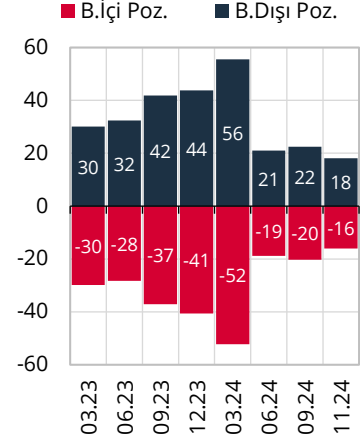
Dipnot: YPNGP/Özkaynak standart oranı değerlerinin haftalık basit aritmetik ortalaması alınmıştır. Kesikli çizgi BDDK düzenleme değişikliği tarihini göstermektedir.

Grafik IV.3.15: Bankaların YPNGP/Özkaynak Oranına Göre Aktif Büyüklüğü Payları (%)

Dipnot: Kasım ayı aktif büyüklüğü hesaplamasında eylül ayı verileri kullanılmıştır.

Grafik IV.3.16: Bankacılık Sektörü YP Pozisyon Gelişimi (Milyar ABD Doları)

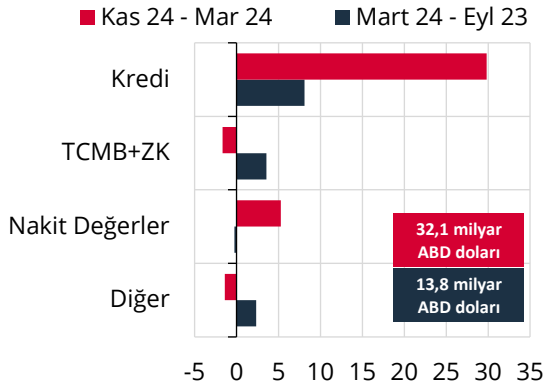

Son Gözlem: 08.11.24

Bilanço içi pozisyon açığının gerilemesinde YP kredi büyümesi etkili olmuştur.

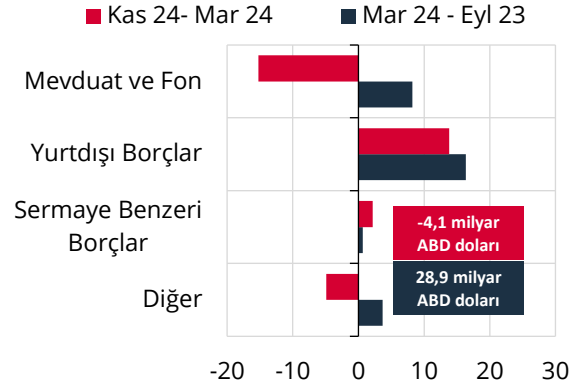
2024 yılının ilk çeyreğinden itibaren, Türk lirası borçlanma maliyetlerindeki artış ve döviz kuruna ilişkin beklentilerin iyileşmesiyle YP kredilere yönelik güçlü talep belirginleşmiştir. Bu dönemde bankacılık sektörü bilançosunda YP krediler yaklaşık 30 milyar ABD doları artmıştır (Grafik IV.3.17). 2023 yılının ikinci yarısından itibaren uygulanmaya başlanan sıkı para politikası ile ülke risk priminde düşüş gerçekleşmiş, böylelikle yurt dışı borçlanma koşullarında iyileşme gözlenmiştir. Bankalar bu dönemde yurt dışı eurobond ihraçları, sendikasyon kredisi yenilemeleri ve sermaye benzeri borçlanmalarını artırmıştır. Yurt dışı borç ve sermaye benzeri ihraçlar kanalından eylül 2023-mart 2024 döneminde yaklaşık 17 milyar ABD doları ve mart 2024-kasım 2024 tarihleri arasında 16 milyar ABD doları olmak üzere toplamda yaklaşık 33 milyar ABD doları YP yükümlülük artışı gerçekleşmiştir. Öte yandan, 2024 yılının ilk çeyreğinden itibaren sıkı para politikası duruşunun beklentiler üzerindeki olumlu etkisiyle mudilerin YP mevduattan TL mevduata geçişi hız kazanmıştır. Eylül 2023-mart 2024 döneminde YP yükümlülükler YP mevduat kanalıyla 8,2 milyar ABD doları artış gösterirken, mart ayından kasım ayına kadar aynı kanaldan yaklaşık 15,2 milyar ABD doları azalış gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.18). Diğer kalemlerde görülen hareketlerin de neticesinde Mart 2024-Kasım 2024 döneminde YP varlıklar yaklaşık 32,1 milyar ABD doları artarken, YP yükümlülükler 4,1 milyar ABD doları azalmıştır.

² Daha önce yüzde 20 olan YPNGP/öz kaynak oranı yasal sınırı, 10 Aralık 2022 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan değişiklikle 9 Ocak 2023 tarihinden geçerli olmak üzere yüzde 5'e düşürülmüş, 9 Mart 2023 tarihinde ise yüzde 10'a çıkarılmıştır.

Grafik IV.3.17: Bankaların Bilanço İçi Döviz Varlıklarındaki Değişim (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB

Dipnot: Nakit değerler, yurt içi ve yurt dışı bankalar, ters repo ve para piyasasından alacakları da içermektedir. Krediler brüt kredilerdir.

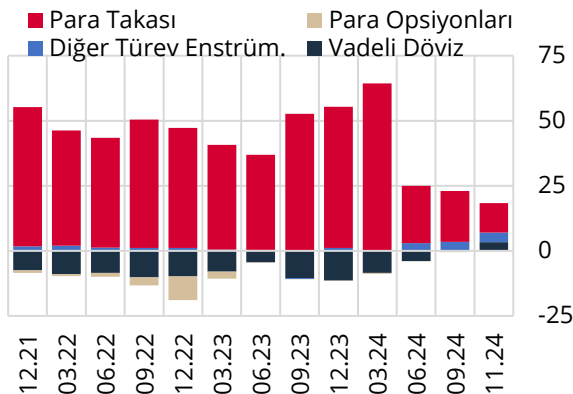
Grafik IV.3.18: Bankaların Bilanço İçi Döviz Yükümlülüklerindeki Değişim (Milyar ABD Doları)

Son Gözlem: 08.11.24

Dipnot: Bankalar mevduatı hariçtir. Yurt dışı borçlar, yurt dışından kullanılan krediler, ihraç edilen menkul kıymetler ve repo işlemlerinden sağlanan fonların toplamıdır.

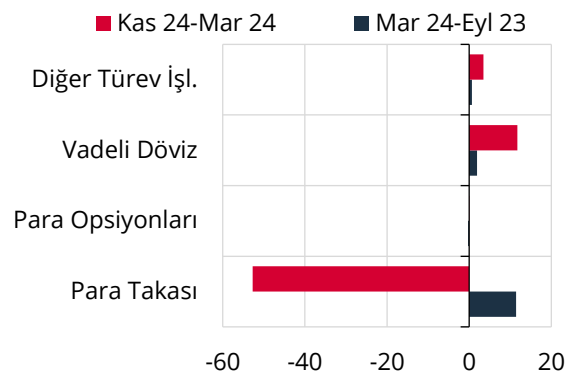
Bilanço dışı fazla pozisyon azalışında para takası işlemlerindeki gerileme etkili olmuştur.

Bankalar bilanço içinde açık pozisyon taşıırken, bilanço dışında taşıdıkları fazla pozisyon ile YPNGP'lerini dengelemektedir. Bilanço dışı işlemlerinin önemli kısmını ise para takası işlemleri oluşturmaktadır (Grafik IV.3.19). Bankalar eylül 2023-mart 2024 dönemi arasında yurt dışı borçlanma kanalından elde ettikleri döviz likiditesinin bir kısmını kredi genişlemesinde kullanırken, geri kalan kısmını para takası işlemlerinde değerlendirmiştir. Mart ayı sonrasında ise mudilerin YP mevduattan TL mevduata geçişi ve YP kredi büyümesi nedeniyle TL karşılığı yapılan para takası işlemleri önemli ölçüde azalmıştır. Son dönemde sistemdeki fazla likiditenin TCMB'nin ters para takası anlaşmalarıyla sterilize edilmesi neticesinde bankaların vadede döviz satım yönlü para takası işlemleri artmıştır. Aynı dönemde gerçekleşen yabancı girişi ile artış gösteren yurt dışı yerleşiklerle yapılan para takası işlemlerinin yukarı yönlü hareketi ise toplam para takası pozisyonundaki azalışı bir miktar sınırlamıştır. Diğer taraftan bankaların son dönemde vadeli işlemlerinde vadede döviz alım yönünde pozisyonlandıkları görülmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda bankaların 2024 yılı mart sonundan bu yana net bilanço dışı varlıkları yaklaşık 37,5 milyar ABD doları gerilemiştir (Grafik IV.3.20).

Grafik IV.3.19: Bankaların Net Bilanço Dışı Döviz Varlıklarının Gelişimi (Milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB

Dipnot: Bankaların vadede döviz alım/satım pozisyonlarını göstermektedir. Para opsiyonları, söz konusu dönem için para opsiyonlarının delta eşdeğerini ifade etmektedir. Vadeli döviz pozisyonu, iki güne kadar valörlü döviz pozisyonunu da içermektedir.

Grafik IV.3.20: Bankaların Bilanço Dışı Net Döviz Pozisyonu Değişimi (Milyar ABD doları)

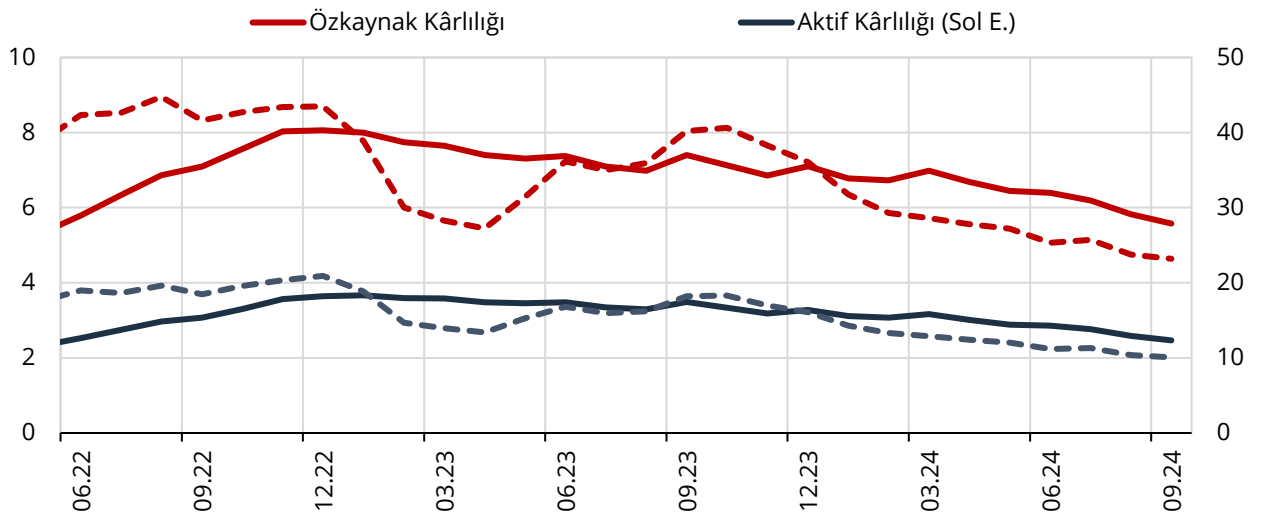
Son Gözlem: 08.11.24

IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörü kârlılığı bir miktar gerilemekle birlikte, içsel sermaye üretimi devam etmekte ve sektörün güçlü sermaye pozisyonu korunmaktadır.

2024 yılının ikinci çeyreğinden itibaren akım TL kredi faiz oranlarında gözlenen sınırlı gerilemenin ve TL mevduat faiz oranlarının görece yatay seyriyle net faiz gelirinin azalması kârlılık performansını aşağı yönlü, ücret, komisyon ve bankacılık hizmet gelirleri ile zorunlu karşılıklara faiz ödenmesi sektörün kârlılığını yukarı yönlü etkilemiştir. Sıkı para politikası ve kredi büyümesi sınırları bankaların aktif tarafta gelir yaratımını yavaşlatırken, TL mevduat artışı net faiz gelirlerini baskılayarak bankacılık sektörü özkaynak ve aktif kârlılığındaki gerilemenin devam etmesine neden olmuştur. 2024 yılı eylül ayı itibarıyla sektörün özkaynak kârlılığı yüzde 27,9 ve aktif kârlılığı yüzde 2,5 seviyesindeyken son dönem eğilimlerini gösteren yıllıklandırılmış son 3 aylık kârlılıkta gerileme eğilimi daha belirgindir (Grafik IV.4.1).

Grafik IV.4.1: Özkaynak ve Aktif Kârlılığı (12 Aylık, %)

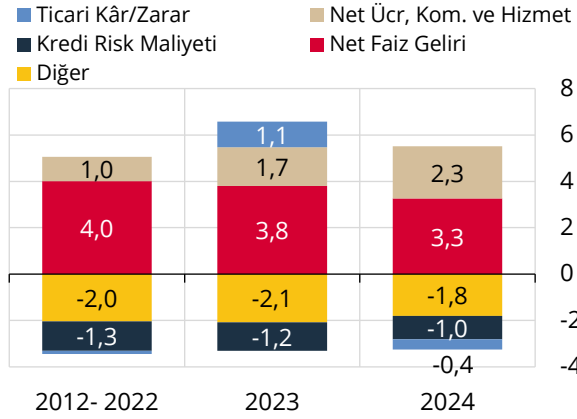
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Kesikli çizgiler ilgili serilerin yıllıklandırılmış üç aylık oranlarını göstermektedir.

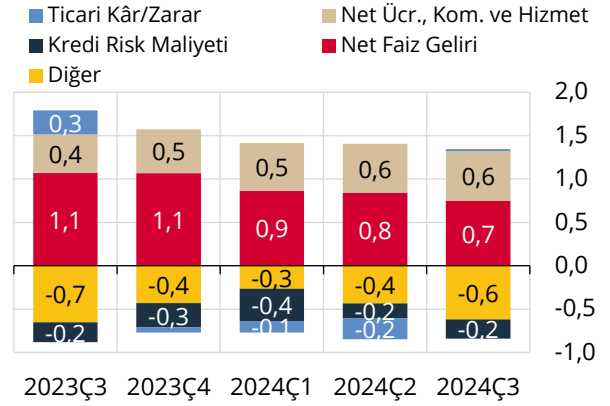
Net faiz gelirindeki azalış, ücret, komisyon ve bankacılık hizmet gelirlerinin görece güçlü seyri ile kısmen karşılanırsa da üçüncü çeyrekte diğer gider kalemlerindeki artış kârlılığın gerilemesinde etkili olmuştur.

Sektörün kârlılık bileşenlerine bakıldığında yıllıklandırılmış kârlılık gerçekleşmesinde net faiz gelirlerindeki belirgin azalışın kısmen ücret, komisyon ve bankacılık hizmet gelirleri ile dengelenmesi etkili olmuştur. Bu dönemde yıllık bazda kredi risk maliyeti ve diğer gider kalemlerinde gerileme kârlılığı olumlu yönde etkilerken bir önceki yıl genelinde pozitif seyreden ticari kâr eğiliminin 2024 yılında negatife dönmesi kârlılık azalışında etkili olmuştur (Grafik IV.4.2). Sektörün çeyreklik dönemler itibarıyla aktif kârlılığı, 2023 yılı son çeyreğinden itibaren gerilemektedir. 2024 yılı üçüncü çeyreğinde net faiz gelirinin aktif kârlılığına katkısı önceki çeyreklerin altında kalırken net ücret, komisyon ve hizmet gelirlerinin katkısı sınırlı şekilde artmıştır. Yılın ilk yarısında negatif seyreden ticari kâr/zarar etkisinin üçüncü çeyrekte sıfır seviyesine gelmesi kârlılıkta çeyreklik azalışı bir miktar sınırlasa da diğer giderlerdeki artış ve kredi risk maliyeti, 2024 yılının üçüncü çeyrek kârlılığındaki azalışta etkili olmuştur (Grafik IV.4.3).

Grafik IV.4.2: Aktif Kârlılığının Bileşenleri
(Yıllıklandırılmış, Yüzde Puan)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Grafik IV.4.3: Aktif Kârlılığının Bileşenleri
(3 Aylık, %)

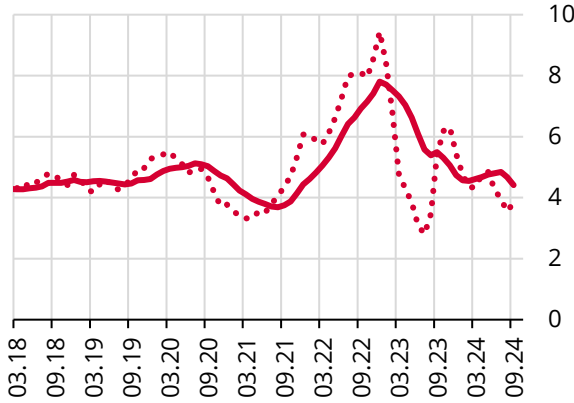
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Sermaye piyasaları ve kambiyo işlemlerinden elde edilen kâr ticari kâr olarak nitelendirilmiştir. Kredi risk maliyeti genel ve özel kredi karşılıklar toplamıdır.

Net faiz marjı kredi mevduat faiz marjı kaynaklı gerilemeye devam etmektedir.

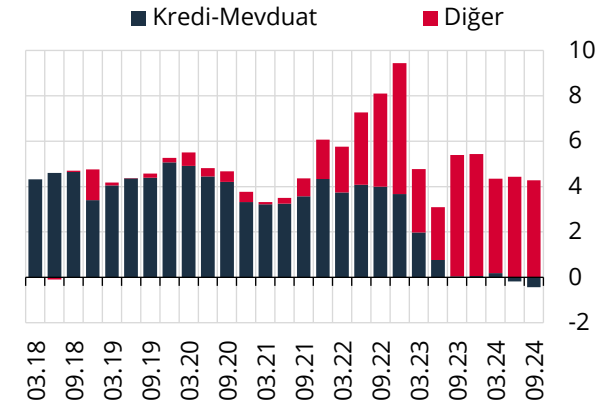
2024 yılının ilk çeyreğini yüzde 4,6 seviyesinde tamamlayan net faiz marjı üçüncü çeyrekte yüzde 4,4'e gerilerken yakın dönem eğilimleri de görece zayıf seyretmektedir (Grafik IV.4.4). Net faiz marjının bileşenleri incelendiğinde son iki çeyrekte kredi mevduat net faiz marjının negatif bölgede kaldığı gözlemlenmektedir (Grafik IV.4.5).

Grafik IV.4.4: Net Faiz Marjı (Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Yıllıklandırılmış üç aylık net faiz marjı gelişimi kesikli çizgiyle gösterilmiştir.

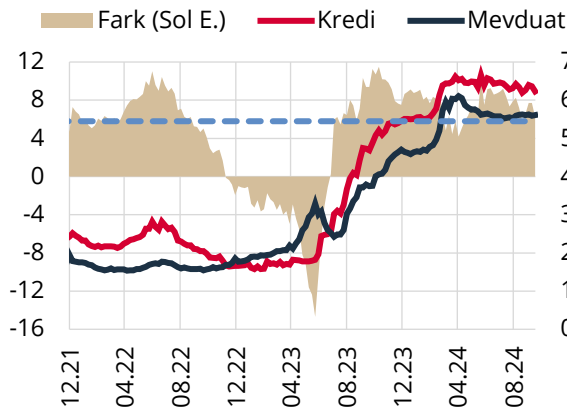
Grafik IV.4.5: Net Faiz Marjı Bileşenleri (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Diğer faiz marjı menkul kıymet, diğer gelir ve diğer gider kalemlerinin toplamından oluşmaktadır.

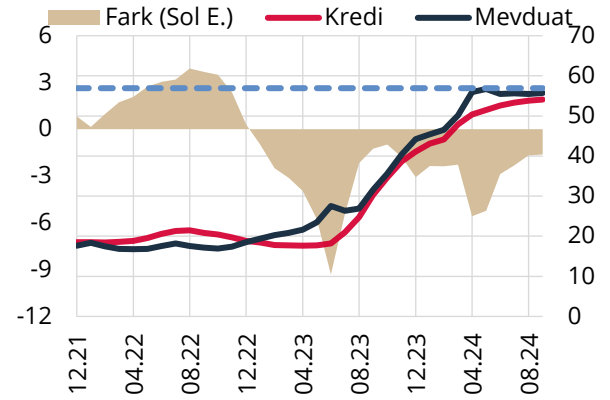
2023 yılının ikinci yarısından itibaren sıkı parasal duruşun etkileri kredi faizlerine yansımış, kredi büyümesine göre zorunlu karşılık tesisi uygulaması başta olmak üzere makroihtiyati politikaların da etkisiyle TL kredi faizi yükselmiştir. Kredi faizi 2024 yılının ikinci ve üçüncü çeyreğinde ise sınırlı azalış göstermiştir. TL kredi vadeli mevduat faiz farkı akım verilerde 2023 yılı üçüncü çeyreğinde pozitif alana geçerek aynı yılın son çeyreği itibarıyla en yüksek seviyelerine ulaştıktan sonra 2024 yılının ekim ayı itibarıyla uzun dönem ortalamasına yakınsamıştır. Stok TL kredi vadeli mevduat faiz farkı ise 2022 yılı sonundan itibaren negatif alanda gerçekleşmekte iken 2024 yılının ikinci çeyreğinden itibaren artarak eylül ayında yüzde eksi 1,6 seviyesine gelmiştir. TL kredi vadeli mevduat akım faiz farkı 2012-2021 dönemi tarihsel ortalamasının sınırlı bir miktar üzerindedir (Grafik IV.4.6 ve Grafik IV.4.7).

Grafik IV.4.6: TL Kredi – Vadeli Mevduat Faiz Farkı (Akım, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 18.10.24

Dipnot: 2012-2021 arası tarihsel ortalamalar kesik çizgiyle gösterilmektedir.

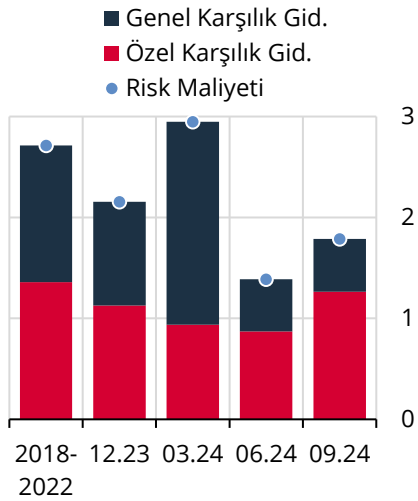
Grafik IV.4.7: TL Kredi – Vadeli Mevduat Faiz Farkı (Stok, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Bankaların kredi risk maliyeti gerilerken, finansal hizmet gelirleri sektör kârlılığını desteklemeyi sürdürmektedir.

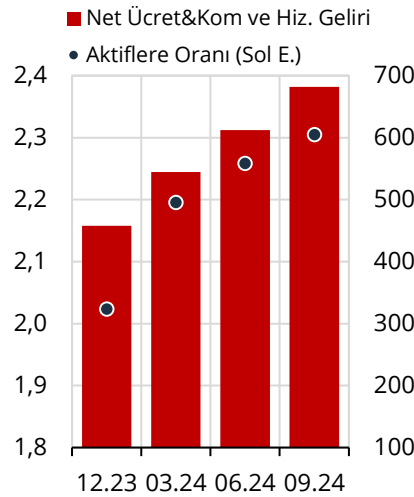
Bankaların kredi risk maliyeti 2024 yılı ilk çeyreğinde bir miktar artarken, yılın ikinci ve üçüncü çeyreğinde genel karşılık giderlerinin görece azalmasıyla gerilemiştir (Grafik IV.4.8). Net ücret, komisyon ve bankacılık hizmet gelirlerinin aktiflere oranındaki artış, 2024 yılında da sürmüştür (Grafik IV.4.9). Bu artışa en önemli katkı 2023 yılının ikinci yarısında ve 2024 yılının ilk çeyreğinde diğer kredilere göre daha güçlü büyüyen kredi kartlarından kaynaklanmıştır (Grafik IV.4.10).

Grafik IV.4.8: Kredi Risk Maliyeti (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB

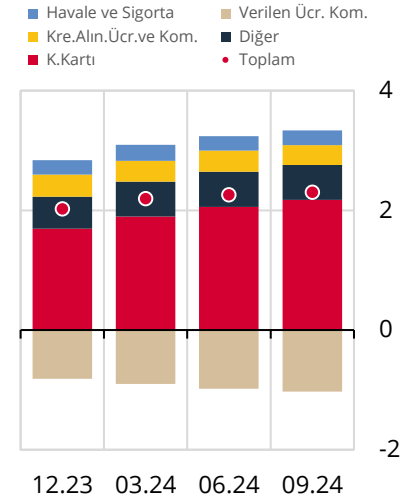
Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Risk maliyeti özel ve genel karşılık giderlerinin 3 aylık dönem tutarının yıllıklandırılmış halinin ilgili dönem ortalama brüt kredi tutarına bölünmesi ile elde edilmiştir.

Grafik IV.4.9: Net Ücret, Komisyon ve Hizmet Gelirlerinin Aktiflere Oranı (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, Milyar TL, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

Grafik IV.4.10: Net Ücret, Komisyon ve Hizmet Gelirlerinin Aktiflere Oranının Dağılımı (3 Aylık, Yıllıklandırılmış, %)

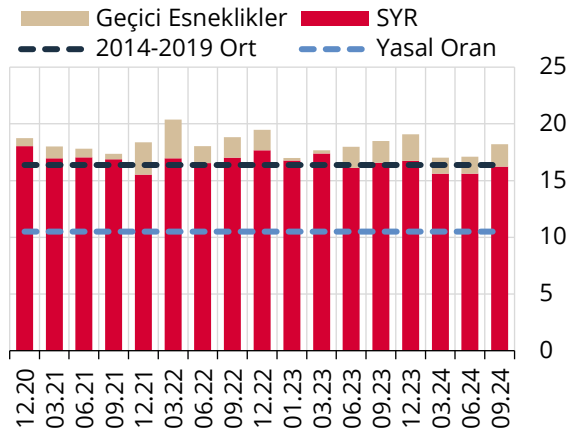
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 09.24

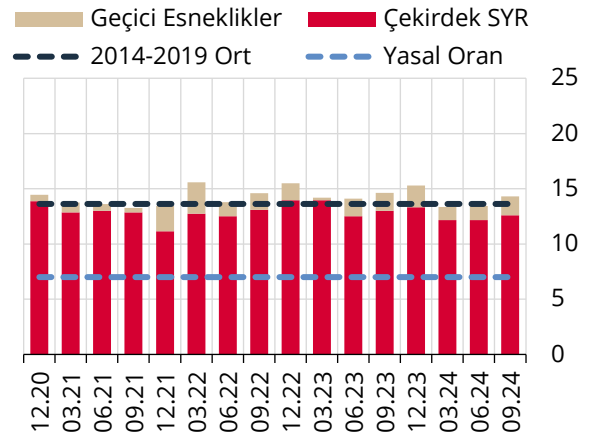
Sermaye oranları yasal sınırların üzerindeki seyrini korumakta, bankacılık sektörünün dayanıklılığı güçlü sermaye görünümü ile desteklenmektedir.

Sermaye yeterlilik oranlarında önceki Rapor dönemine göre artış gözlenmiş, 2024 yılı Eylül ayı itibarıyla bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) yüzde 18,2, çekirdek SYR'si yüzde 14,3 düzeyinde gerçekleşmiştir. BDDK'nın sermaye oranları hesaplamasına yönelik sağladığı esneklikler uygulanmaya devam etmektedir¹. Geçici esneklikler hariç bırakıldığında sektörün SYR'si yüzde 16,2, çekirdek SYR'si yüzde 12,6 seviyesindedir. Tüm bankaların sermaye yeterlilik oranları yasal sınırların üzerinde ve uzun dönem ortalamasına yakın seyretmektedir. (Grafik IV.4.11, Grafik IV.4.12)².

Grafik IV.4.11: Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

Grafik IV.4.12: Çekirdek Sermaye Yeterliliği Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK, TCMB Hesaplamaları

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Kırmızı barlar BDDK geçici önlemleri hariç SYR ve çekirdek SYR'leri göstermektedir.

Türkiye'de daha ihtiyatlı seviyelerde uygulanan bireysel kredi risk ağırlıkları uluslararası standartlar ile uyumlu seviyelere indirilmiştir.

Basel standardında kredi riskine esas tutarın hesaplanmasında konut kredileri için yüzde 35, diğer bireysel krediler için yüzde 75 risk ağırlığı uygulanırken, 31 Temmuz 2023 tarihinde BDDK tarafından Türkiye'de ilk konut edinimi dışındaki bireysel krediler için risk ağırlıkları yüzde 150'ye yükseltilmişti. BDDK 20 Eylül 2024 tarihindeki duyurusuyla risk ağırlıklarının tüm konut kredileri için yüzde 35, ihtiyaç ve taşıt kredileri ile kredi kartları için yüzde 75 olarak uygulanacağını duyurmuştur (Tablo IV.4.1). Risk ağırlıklarındaki değişikliğin stok bakiyeye uygulanması nedeniyle kredi riskine esas tutardaki kalemlerin dağılımında yüzde 75 risk ağırlığı uygulanan kalemlerin payı artmıştır (Grafik IV.4.13). Bireysel kredi risk ağırlıklarında Basel standartlarının tekrar uygulanmaya başlanması sektörün sermaye yeterlilik oranını yaklaşık olarak 90 bp artırıcı etkiye bulunmuştur.

¹ Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik uyarınca kredi riskine esas tutar hesaplamasında yabancı para kalemler için cari döviz kuru yerine, 2023 yılı haziran ayı döviz kuru kullanılabilir. Ayrıca 1 Ocak 2024 tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan menkul kıymetler portföyünde yer alan menkul kıymetlerin negatif net değerlendirme farklarının özkaynaklarda dikkate alınmaması imkânı bulunmaktadır.

² Yasal oranlar, Basel III düzenlemeleri kapsamındaki %8 minimum oranına ek olarak bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu, sermaye koruma tamponu ve sistemik önemli banka tamponu oranının toplamından oluşmaktadır. Ülkemizde döngüsel sermaye tampon oranı %0, sermaye koruma tamponu %2,5, sistemik önemli banka tamponu ise %1-%2 olarak uygulanmaktadır. Böylece sektördeki bankaların SYR için tutturmaları gereken minimum konsolide oranlar %10,5 ile %12,5 arasında bankanın sistemik önemine göre değişmektedir. Diğer yandan bu oranlar bankaların diğer ülke pozisyonlarına göre hesaplanan döngüsel sermaye tamponuna göre miktar daha yüksek olabilir.

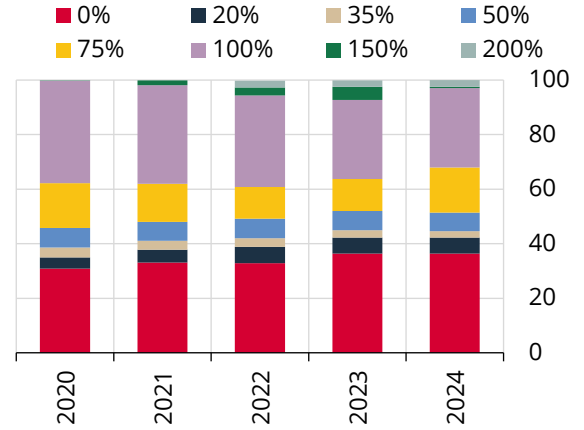
Tablo IV.4.1: Bireysel Kredi Risk Ağırlıkları (%)

	Basel Uygulaması	Düzenleme Öncesi	Düzenleme Sonrası
		Akım	Stok
Kredi Kartları			
1-6 ay (dahil) vadeli	75	150	75
6 ay üzeri vadeli	75	150	75
Taahhüt Kredileri			
Tüm vadeler	75	150	75
İhtiyaç Kredileri			
1-12 ay (dahil) vadeli	75	150	75
1 yıl üzeri vadeli	75	150	75
Konut Kredileri			
İlk Konut	35	35	35
Diğer Konut	35	150	35

Kaynak: BDDK

Dipnot: Düzenleme sonrası dönem Eylül 2024 ve sonrasında ifade etmektedir.

Grafik IV.4.13: Kredi Riskine Esas Tutardaki Kalemlerin Risk Ağırlıklarına Göre Dağılımı (% , Standart Yaklaşım)

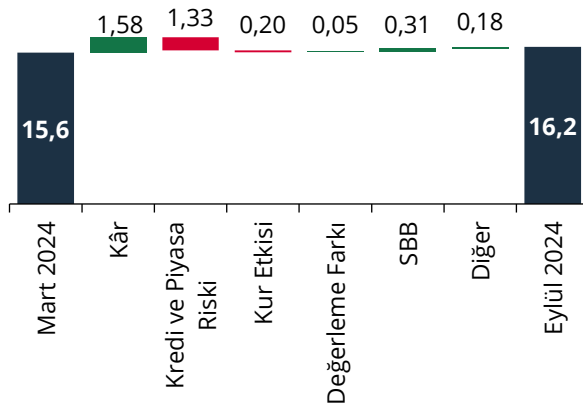
Kaynak: TCMB, BDDK

Son Gözlem: 09.24

Bankalar içsel sermaye üretimi ile sermaye oranlarını desteklemeye devam etmektedir.

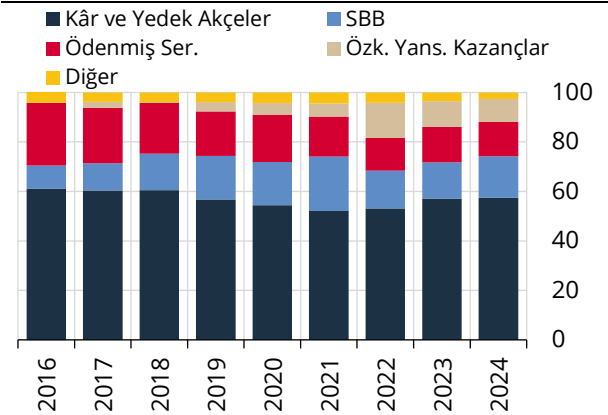
Son Rapor döneminden bu yana kâr birikimi sermaye yeterliliğini besleyen en önemli unsur olmaya devam etmiştir. 2024 yılındaki yeni sermaye benzeri borçlanmalar da sermaye oranlarına olumlu yansımıştır. Bireysel kredi risk ağırlıklarında Basel standartlarının tekrar uygulanmaya başlanması kredi riskine esas tutardaki artışın sermaye yeterliliği üzerindeki negatif etkisini sınırlandırmıştır. Böylece yasal özkaynak artışı risk ağırlıklı varlıklardaki artışı telafi etmiş ve sermaye oranları artış göstermiştir (Grafik IV.4.14). Bankaların kendi kaynakları ile sermaye oranlarını artırması sağlam temellere dayanan ve sürdürülebilir sermaye pozisyonu için önem arz etmektedir. Nitekim bankacılık sektörünün yasal özkaynaklarının ağırlıkla çekirdek sermayeden oluştuğu gözlemlenmektedir. Bu çerçevede, yasal özkaynakların yaklaşık yüzde 78'i çekirdek sermayeden oluşurken, tarihsel olarak yasal özkaynak kompozisyonunda yüzde 50'den fazla payı ile kâr ve yedek akçeler ön plana çıkmaktadır. Öte yandan YP cinsi sermaye benzeri borçlanmalar, değerlendirme etkisiyle bankalara kur artışından korunmanın yanı sıra araç çeşitliliği sağlamaktadır. Yurt dışı finansman koşullarının iyileşmesi ve yabancı yatırımcıların artan ilgisi ile bankalar 2024 yılında yeniden ilave ana sermaye veya katkı sermayeye dahil edilebilir nitelikte sermaye benzeri borçlanma araçlarına yönelmiştir. Böylece sermaye benzeri borçların özkaynak içindeki payı yüzde 16,8'e ulaşmıştır (Grafik IV.4.15).

Grafik IV.4.14: SYR Gelişimi (% , BDDK Esneklikleri Hariç)

Kaynak: BDDK, TCMB

Grafik IV.4.15: Yasal Özkaynak Kompozisyonu (%)

Kaynak: BDDK, TCMB

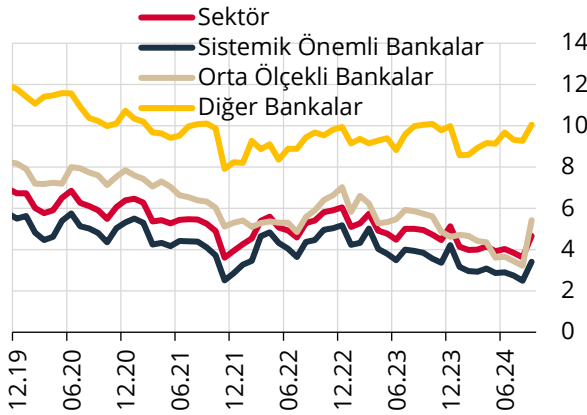
Son Gözlem: 09.24

Dipnot: Hisse senedi ihraç primleri, ödenmiş sermayeye dâhil edilmiştir. Diğer, genel karşılıklar ağırlıklı olmak üzere diğer özkaynak kalemlerinden oluşmaktadır.

Bankalar yasal sınırın üzerindeki sermaye tamponlarını ihtiyatlı seviyelerde korumaya devam etmektedir.

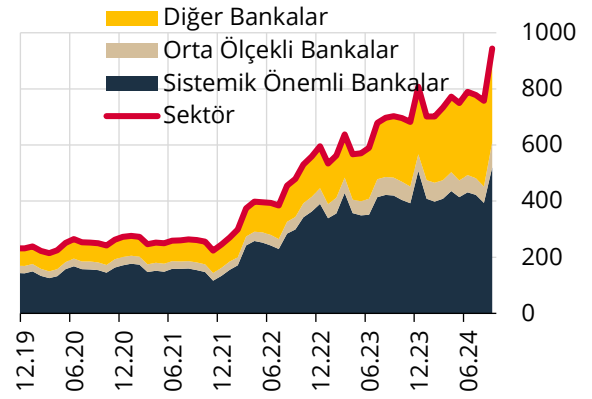
Son yıllarda bankaların fazla sermaye tutarı nominal olarak artış göstermekle birlikte, fazla sermayenin risk ağırlıklı varlıklara oranının gerilediği izlenmiştir. Bu gelişmede bankaların kredi verme iştahının yanı sıra kur gelişmeleri, risk ağırlıklarının uluslararası standartlardan daha yüksek uygulanması ve daha ihtiyatlı karşılık ayrılması etkili olmuştur. Bireysel kredi risk ağırlıklarının indirilmesiyle bankaların kullanılabilir fazla sermaye tamponu Eylül ayında artmıştır (Grafik IV.4.16 ve Grafik IV.4.17). Fazla sermaye, bankaların kısa ve orta vadede gerçekleşebilecek beklenmedik risk ve şokları karşılama kapasitelerini artırmaktadır. Ayrıca ekonominin yavaşlama ve daralma dönemlerinde bankaların hanehalkı ve firmalara istikrarlı bir şekilde kredi sağlamasına katkı verirken, ödeme gücüne ilişkin endişeleri de azaltmaktadır. Bankaların zarar karşılama kapasitesi sermaye tamponlarının yanı sıra ihtiyari olarak ayrılan 52,5 milyar TL düzeyindeki serbest karşılıklar ile de desteklenmektedir.

Grafik IV.4.16: Bankaların Fazla Sermaye Tamponu (%)

Kaynak: BDDK, TCMB

Grafik IV.4.17: Bankaların Nominal Fazla Sermaye Tamponu (Milyar TL)

Son Gözlem: 09.24

Dipnot: BDDK geçici önlemleri hariç SYR'ler kullanılmıştır. Fazla sermaye tamponları hesaplanırken yüzde 8 yasal sınıra ilaveten sistemik önemli banka tamponu, sermaye koruma tamponu, bankaya özgü döngüsel sermaye tamponu da dikkate alınmıştır.